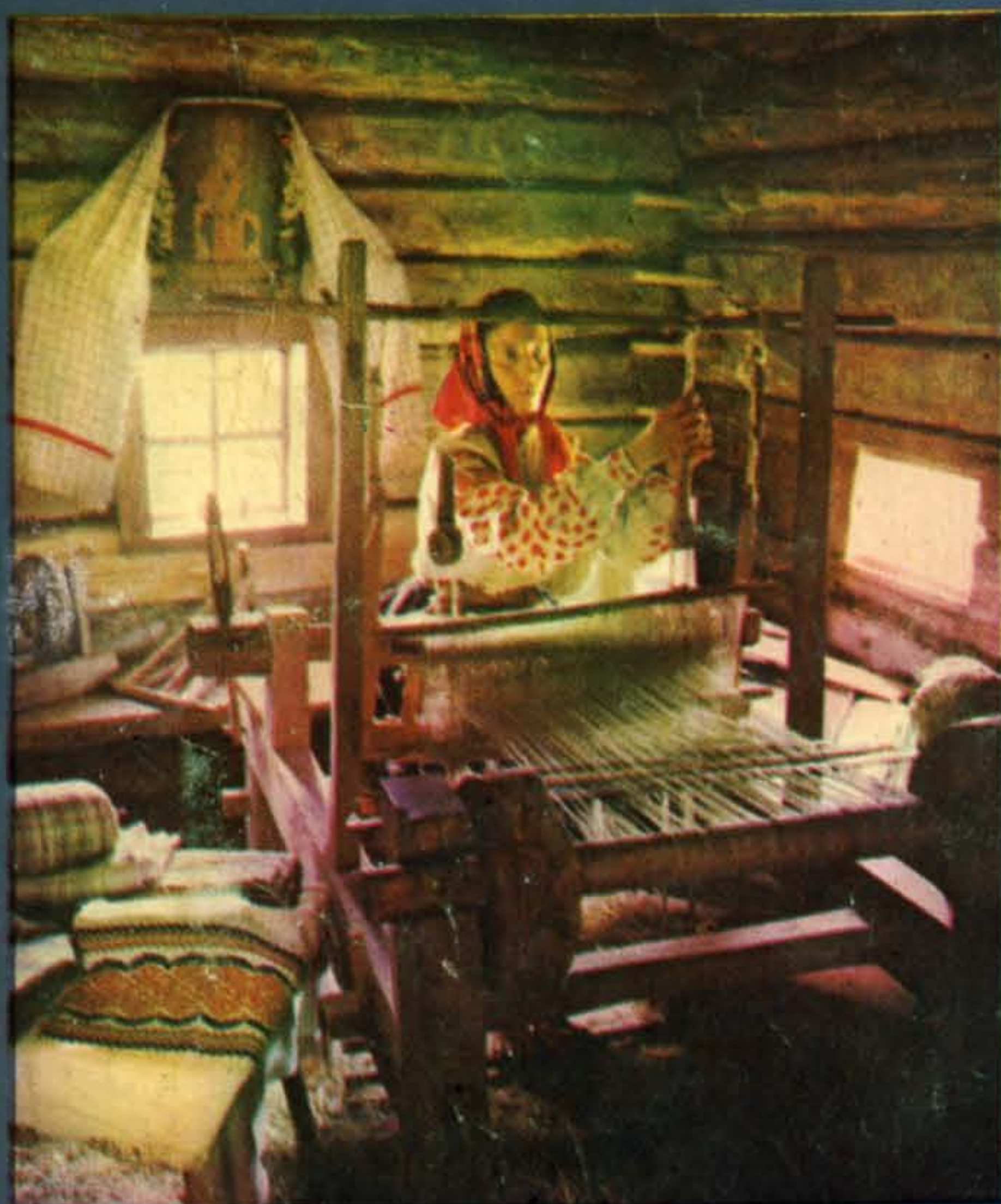

65 коп.

Адреса дирекції музею: Київ, Енгельса, 22
Експозиція музею розташована в районі селища Пирогів
Транспорт: тролейбуси №№ 4, 12 до ВДНГ,
далі — автобуси №№ 24, 61 до зупинки «Музей»
Музей працює щоденно з 10 до 18 год.
Каси музею працюють з 10 до 17 год.
Вихідний день — середа
Вхід до музею та екскурсії — платні
Ціна квитків — 30 коп., для учнів та студентів — 10 коп.
Екскурсії можна замовити письмово
або по телефону 66-24-16

МУЗЕЙ НАРОДНОЇ АРХІТЕКТУРИ ТА ПОБУТУ УРСР

УКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО ОХОРОНИ ПАМ'ЯТОК
ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ

МУЗЕЙ
НАРОДНОЇ
АРХІТЕКТУРИ
ТА ПОБУТУ
УРСР

ФОТОПУТІВНИК

КИЇВ „МИСТЕЦТВО“ 1981

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

І. Д. Назаренко (голова),
С. Д. Зубков, А. В. Матвієнко,
І. В. Ніколаєнко, В. П. Скуратовський,
Ю. Ф. Хохол

АВТОРИ-УПОРЯДНИКИ:

А. В. Матвієнко (керівник),
С. В. Верговський, Н. О. Зозуля,
С. П. Смолінський, М. С. Хомаківський,
С. О. Щербань

Фотопутеводитель призван стать помощником посетителей музея, экспозиция которого освещает дореволюционное прошлое украинского села, народную архитектуру и условия быта, показывает те грандиозные социально-экономические и культурные изменения, которые произошли в жизни трудящихся Украины за годы Советской власти.

Комуністична партія і Радянська держава, керуючись ленінськими принципами ставлення до культурної спадщини народу, створюють усі умови для збереження й ефективного використання історичних пам'яток в інтересах комуністичного будівництва.

У статті 27 Конституції СРСР записано, що Радянська держава «...дбає про охорону, примноження і широке використання духовних цінностей для морального і естетичного виховання людей, підвищення їхнього культурного рівня».

Про велике піклування Радянського уряду щодо збереження і примноження прогресивної спадщини народу свідчить і прийнятий в СРСР 1976 р. (в УРСР — 1978 р.) «Закон про охорону і використання пам'яток історії та культури».

Важливу роль у цьому відіграють культурно-освітні установи, зокрема музеї просто неба.

В Українській РСР функціонує кілька регіональних музеїв народної архітектури та побуту: в Переяславі-Хмельницькому, Львові, Ужгороді.

У Києві, поблизу Виставки досягнень народного господарства України, на мальовничому південно-східному узліссі Голосіївського лісу, 21 липня 1976 року прийняв перших відвідувачів Музей народної архітектури та побуту Української РСР. Його експозиція висвітлює дореволюційне минуле українського села, народну архітектуру, ужиткове

мистецтво, засоби виробництва, умови побуту, показує ті грандіозні соціально-економічні й культурні зміни, що сталися в житті й побуті трудящих України за роки Радянської влади.

Музей створено за рішенням Ради Міністрів УРСР, Українським товариством охорони пам'яток історії та культури за участю Міністерства культури, Академії наук, Держбуду Української РСР. Генеральний план музею розроблено в Київському науково-дослідному і проектному інституті містобудівництва. Науково-методичну допомогу у виявленні та відборі архітектурних експонатів надав Київський науково-дослідний інститут теорії, історії та перспективних проблем радянської архітектури.

На цей час в експозиціях встановлено понад 200 архітектурних експонатів, перевезених з різних областей України. Всього за генеральним планом у музеї буде споруджено понад 400 архітектурних об'єктів: житлові, господарські, виробничі, громадські та культові споруди, малі архітектурні форми тощо.

Фонди музею нараховують майже 40 тисяч етнографічних експонатів — це зразки народного одягу, тканини, вишивки, килими, вироби з кераміки, металу, дерева, скла, народний живопис, знаряддя праці, побутові речі тощо. Особливо цікава численна колекція старовинних українських музичних інструментів. Завдяки кропіткій пошуковій

роботі наукових працівників музею ці фонди щорічно збагачуються новими надходженнями скарбів народної культури.

Музей розташований на території 150 гектарів з природними умовами, які в мініатюрі немовби відтворюють головні ландшафтні характеристики історико-етнографічних районів дореволюційної України. Відповідно до цього по завершенню будівництва музею матиме шість експозицій: «Середня Наддніпрянина», «Полтавщина і Слобожанщина», «Поділля», «Полісся», «Карпати», «Південь України». Розвитком передбачено створення тематичних експозицій по дореволюційному періоду: «Робітничє селище», «Давньоруська архітектура».

У розміщенні й архітектурно-планувальній структурі експозиції дореволюційного села передбачено, щоб споруди мали відповідне природно-ландшафтне середовище, яке розкривало й підкреслювало б архітектурно-мистецькі якості будівель та відповідало їхньому первісному оточенню. Архітектурні споруди згруповані так, що дають уявлення про характер планування та забудови поселень. В інтер'єрах пам'яток народного будівництва представлені різноманітні знаряддя праці, предмети побуту, твори народного декоративно-вжиткового мистецтва тощо.

Експозиція розкриває особливості історичного, соціально-економічного та культурного розвитку, показує класове розшарування на селі і майнову нерівність різних верств селянства в дореволюційний час.

Народна архітектура XVII–XIX ст. відбиває прагнення пригніченого селянства до поліпшення свого житла, бажання зробити його найбільш досконалим, зручним, довговічним і красивим, незважаючи на обмежені матеріальні

можливості та примітивні технічні засоби.

Пам'ятки народної культури свідчать про невичерпний талант і працелюбство українського народу, його давні всебічні зв'язки з братніми російським, білоруським та іншими народами нашої Вітчизни.

Вивчення прогресивних народних архітектурно-художніх та будівельних традицій набуває великого значення в практичній творчій діяльності радянських архітекторів. У постанові ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про впорядкування будівництва на селі» зазначається, що в основу створення нових типів сільського житла має лягти «творче використання всіх кращих досягнень сучасної архітектури й багатой спадщини народної архітектури».

Як ця постанова втілюється в життя, як невпізнанно змінюється обличчя радянського села, засвідчує експозиція «Народна архітектура та побут соціалістичного села», розташована на ділянці близько 12 гектарів. Урочисте відкриття її відбулося 27 жовтня 1979 р.

Оглядаючи цю експозицію, відвідувачі переконуються, як Комуністична партія і Радянський уряд турбуються про подальше підвищення добробуту й культури трудівників села. «Завдання партії — дбати про те, щоб і далі зростав життєвий рівень трудівників сільського господарства, щоб ставали все більш упорядкованими наші села», — зазначив на липневому (1978 р.) Пленумі ЦК КПРС Генеральний секретар ЦК КПРС, Голова Президії Верховної Ради СРСР Л. І. Брежнєв. XXVI з'їзд КПРС у своїх історичних рішеннях з новою силою підтвердив курс на дальший соціально-економічний розвиток села.

При створенні цієї експозиції велику допомогу надали виконкоми Рад народних депутатів усіх областей Ра-

дянської України. Всього тут встановлено 35 архітектурних об'єктів, з них 25 — житлових будинків. Представлені характерні зразки сільських житлових і господарських споруд індивідуального будівництва 1960–1970-х рр.

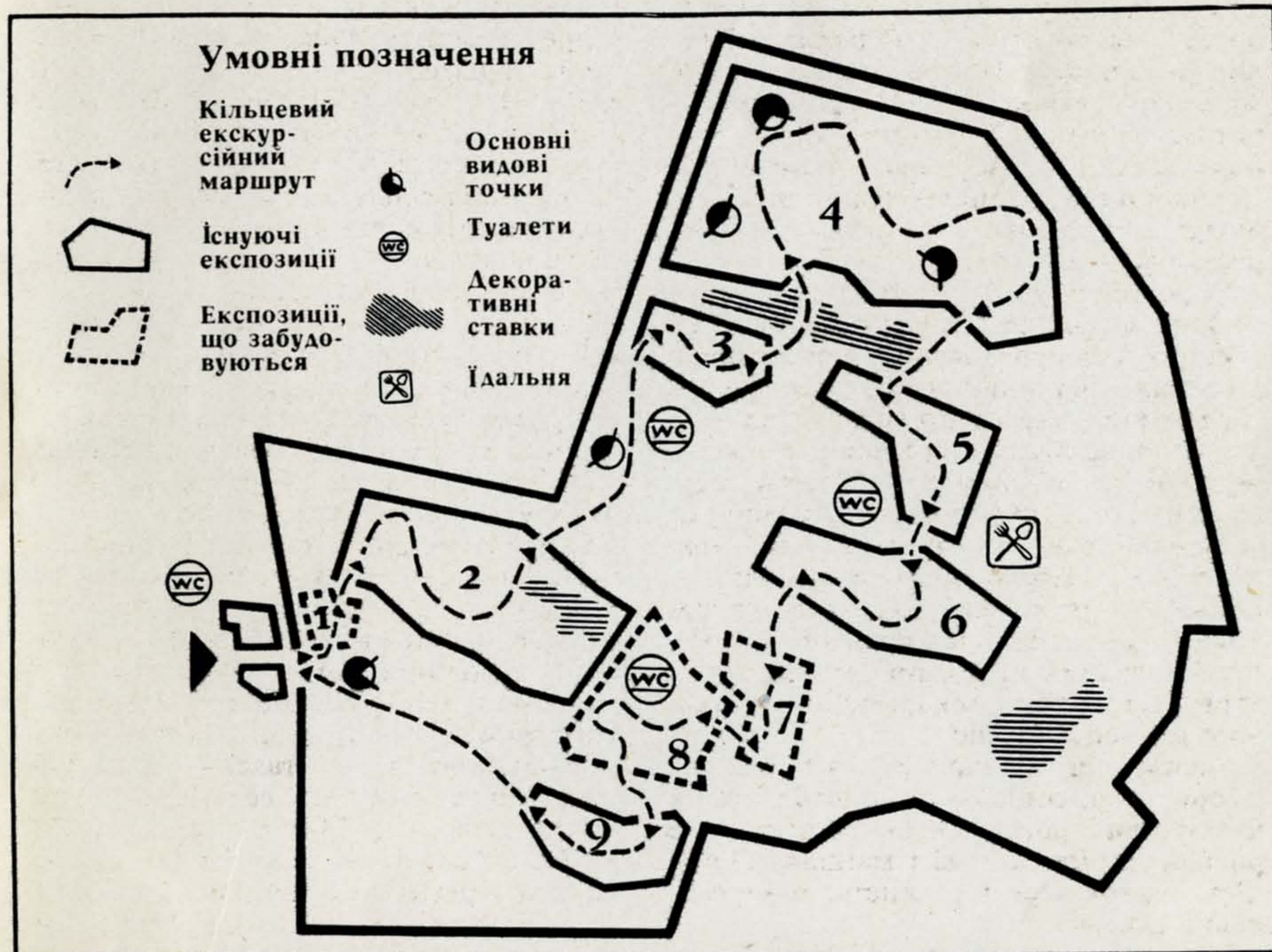
В інтер'єрах будинків можна побачити предмети сучасного побутового і деко-

ративного призначення, меблі, тканини, посуд місцевої промисловості, вироби народних майстрів тощо.

Маршрут огляду музею побудовано для більшої зручності по кільцевій дорозі.

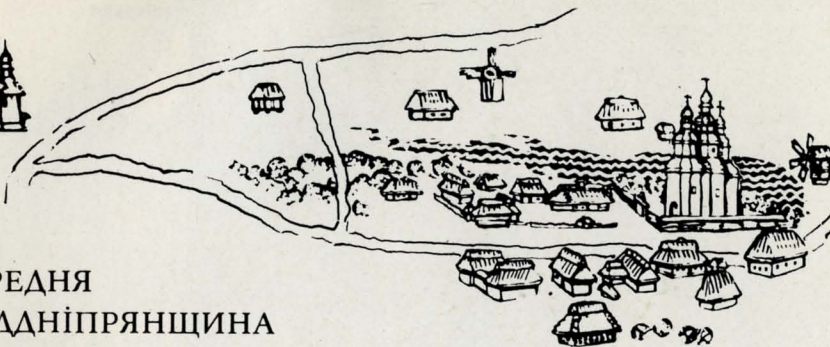
Ласкаво запрошуємо до подорожі по музею!

КАРТОСХЕМА МУЗЕЮ

1. Давньоруська архітектура
2. Середня Наддніпрянина
3. Поділля
4. Карпати
5. Полісся

6. Полтавщина і Слобожанщина
7. Робітничє селище
8. Південь України
9. Народна архітектура та побут соціалістичного села

СЕРЕДНЯ НАДНІПРЯНЩИНА

За сучасним адміністративно-територіальним поділом Середня Наддніпрянщина розташована в центральній частині України і займає Київську (без північних районів), Черкаську області, північні райони Кіровоградщини та західні — Полтавщини. Ця територія в IX ст. увійшла до давньоруської держави — Київської Русі з центром у Києві, яка в X — на початку XI ст. досягла найвищого економічного, політичного й культурного розвитку. Самобутня давньоруська культура стала життєдайним джерелом для розвитку культури трьох братніх народів — російського, українського й білоруського.

У складних історичних умовах

відбувалося формування української народності. Найінтенсивніше цей процес ішов на Середній Наддніпрянщині. У важкій боротьбі проти іноземних завойовників виникла історична необхідність об'єднатися з братнім російським народом. З особливою силою вона виявилася в період народно-визвольної війни 1648–1654 рр. під проводом Богдана Хмельницького, яка закінчилася історичним рішенням Переяславської ради про возз'єднання України з Росією. 325-річчя цієї знаменної події урочисто відсвяткували трудящі нашої країни в 1979 р.

З посиленням феодально-кріпосницького гніту і розвитком капі-

Наддніпрянські
вітряки

Хата з с. Неморож
Черкаської обл.
Початок XX ст.

Інтер'єр хати з
с. Неморож

талізму на Україні особливо інтенсивно відбувалося класове розшарування села. Цей період позначився, з одного боку, все більшим зубожінням широких селянських мас, а з другого — збагаченням заможної куркульської частини, що знайшло свій яскравий відбиток і в архітектурі житла. Картина дореволюційного села вражає різними контрастами між масою убогих бідняцьких хатин та просторими багатими подвір'ями куркульських садиб. Характерна для Лісостепу порівняно обмежена кількість лісу вимагала поруч з використанням у будівництві деревини широкого застосування глини, соломи, очерету, лози та каменю, що деякою мірою обумовило типові

рисни наддніпрянської архітектури: гармонійне поєднання особливостей різних будівельних матеріалів, майстерне використання їхніх декоративних властивостей. Стіни житла зрубної або каркасної конструкції вкривали тонким шаром сірої (рудої) та білої глини.

Характерною рисою для Правобережної Наддніпрянщини кінця XIX ст. був чотирихилий солом'яний дах з високим накладним гребенем та дідухом, від якого по кутах донизу спускалися ступінчасті китиці, або наріжники. Таким чином усі грані покрівлі міцно скріплювалися й хата надійно захищалася від дощів та вологи. Великий винос даху, особливо з причілка хати, названо в народі

дармовисом. Він захищав від дощу основну частину житла, а площа під цим виносом використовувалась для різних господарських потреб. У центральних районах України призьби (потовщення низу стін) робилися з глини.

Експозицію «Середня Наддніпрянщина» відкривають два вітряки. В минулому вітряки на сільських околицях, на пагорбах або у чистому полі створювали характерні сільські краєвиди, надавали ландшафтові особливої виразності. Основу одно- або двоповерхових, з піддашками, вітряків становить каркас, обшальований дошками. Споруди тримаються на рубленому стільці, на якому зусиллями одно-

го-двох чоловік проти вітру повертається весь млин.

Від вітряків шлях веде до невеликої хати селянина-бідняка кінця XIX ст., реконструйованої за матеріалами досліджень у с. Неморож Звенигородського району Черкаської області. Вона дає уявлення про життя безземельних та малоземельних селян. Будівля має лише два приміщення: хату й сіни. Конструкція її каркасна; між стовпами сохами задовбані горизонтальні глици, до яких солом'яними перевеслами прив'язано сніпки очерету, а ззовні та зсередини хата обмазана глиною, побілена. Призьба та напільна стіна обмазані рудою глиною й підведені червоною. За функ-

ціональним призначенням хата поділяється на три основні частини: робочу — біля печі, для відпочинку — за піччю та чисту святкову — червоний куток. Саме про такі убогі помешкання писав Т. Г. Шевченко: «Не називаю її раєм, оту хатину край села...»

Подвір'я наступної садиби селянина-середняка близьке до типу так званого глибокого двору. Воно поділяється на господарський та чистий двори. На відокремленому огорожею з лат чистому дворі розташовано хату, погріб, садок з пасікою. Вся садиба — зразок середняцького господарства, характерно-

го для східних районів правобережної Черкащини кінця XIX — початку XX ст.

Хата із с. Яснозір'я Черкаського району кінця XIX ст. — зрубною конструкції. Споруда має власне хату, сіни, хатину та комірчину. Стіни маленької комірчини за давнім звичаєм залишені в чистому дереві. Вікон у хаті — троє з чола, одне з причілка. У хатині — подвійне вікно, характерне для житла даного типу в цій частині Черкащини. Всі вікна з віконницями, солом'яна стріха з китицями та високим гребенем традиційно чотирисхила, стіни білі, сіра глиняна призьба

забрана з боків дошками. Інтер'єр житла скромний, серед меблів — під, мисник, стіл, лави, ослін, мальований череп'яний та дерев'яний посуд, домоткані рушники, скатертини, вбрання. У хатині — майстерня, де можна побачити різноманітні вироби з дерева.

Садиба поруч, з двобічним розташуванням двору, показує побут селянина-середняка центральних районів Черкащини, зокрема Звенигородщини. Чистий двір тут розміщено перед головним фасадом хати, а господарський — за нею. Потреба раціонального використання дерева зумовила компактну

П-подібну форму господарських приміщень, зокрема повітки каркасної конструкції.

Хата селянина-середняка другої половини XIX ст. із с. Шевченкове (колишня Кирилівка) Звенигородського району ділиться на власне хату, сіни та комору. Каркасна конструкція стін має заповнення дрібним деревом, обмазана глиною всередині та ззовні. Такі конструктивні прийоми поширилися наприкінці XIX ст. на територіях, де відчувалася нестача дерева. Характерна особливість хати — наявність двох масивних сволоків, поздовжнього та поперечного. Інтер'єр цієї

Хата з с. Яснозір'я (колишнє Білозір'я) Черкаської обл. Початок XX ст.

Куточок подвір'я садиби з с. Шевченкове (колишнє с. Кирилівка) Черкаської обл. II половина XIX ст.

Клуна в садибі з с. Шевченкове

хати знайомить не тільки з тяжкими побутовими умовами, а й дає уявлення про естетичні смаки українського селянства, про декоративно-вжиткове мистецтво, що було органічно пов'язане з повсякденним життям народу.

Інтер'єрові хат цієї частини Наддніпрянщини властиві розмальовані скрині, призначені для зберігання посагу нареченої. На полицях мисника — керамічні вироби з сіл Дибинці та Гнильці, відомих гончарних осередків Наддніпрянщини. Святкова скатертина, в якій переплетення вибіленої нитки з сірою утворює суцільне орнаментоване тло, зіткана у так звану «коропову луску» (дрібні ромбовидні елемен-

ти). Рушники-утиральники, ткані «в кружку», «в сосонку», скромно оздоблені по краях червоними смужками.

На чистому дворі експонується рублена з широких дубових брусів комора із с. Сухини Корсунь-Шевченківського району (друга половина XIX ст.). Будівля має відкриту галерею, об'єднану із головним приміщенням спільним дахом. У коморі, засіках, солом'яниках та дерев'яних сипанках-жолобах зберігали зерно.

Далі розташована садиба початку XX ст. із східної Черкащини, що представляє куркульське господарство.

Садиба куркуля — це приклад так

За прядкою

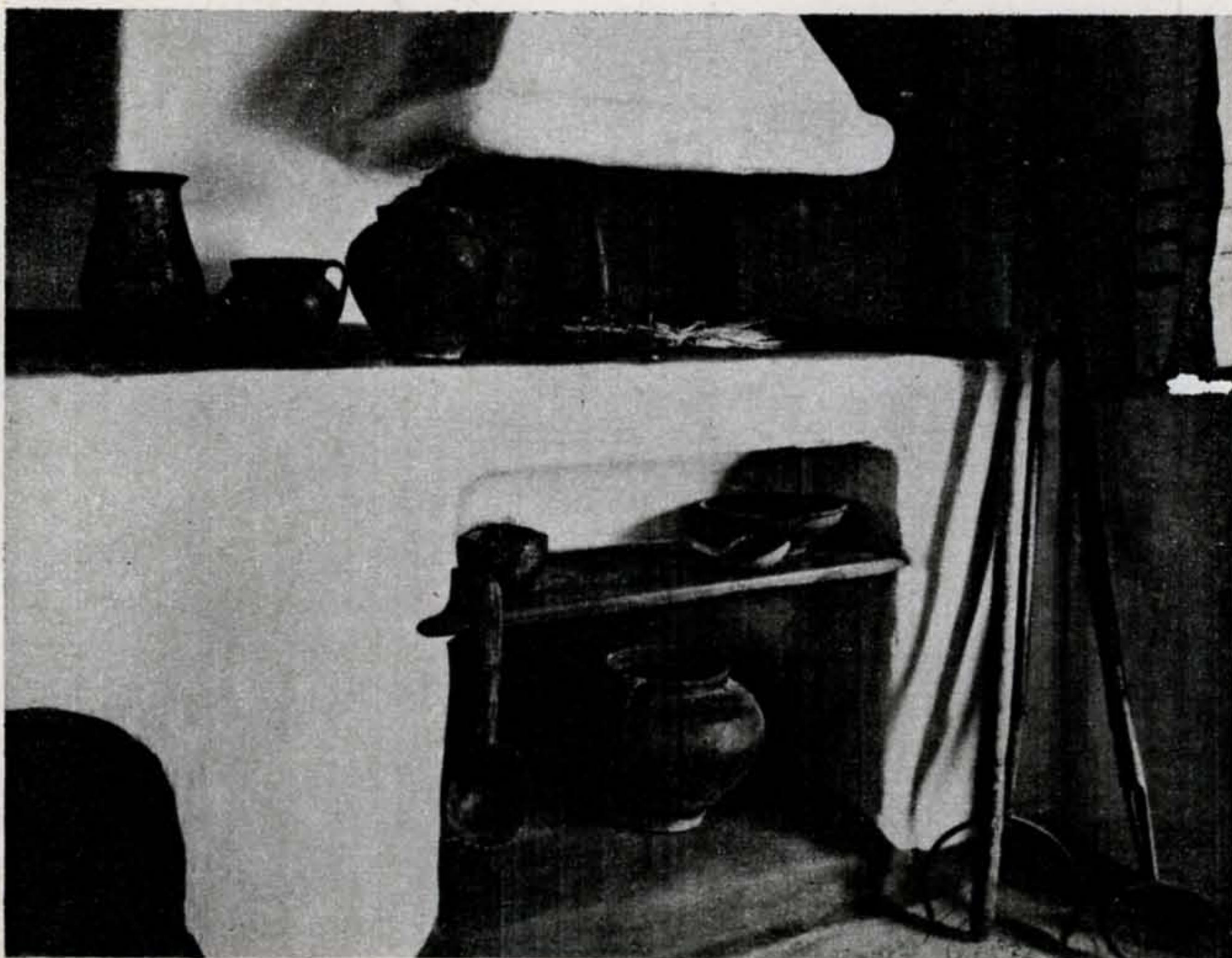
Хата й комора з с. Яснозір'я Черкаської обл. 1907 р.

За рибальським начинням

Хата рибалки з
с. Хрещатик
Черкаської обл. Кінець
XVIII ст.

Піч у хаті
з с. Хрещатик

Повітка на подвір'ї
садиби з с. Яснозір'я

званого відкритого двору, де чиста частина розташована на першому плані щодо вулиці. За призначенням, розмірами, конструкціями та застосуванням будівельних матеріалів споруди відповідають економічному становищу багатого господарства. Восьмигранна клуня з доброякісної деревини розрахована на збереження та обмолот великої кількості снопів. Стіни просторої повітки, поділеної на чотири різні за призначенням приміщення, теж зроблено з пиляної деревини в закидку. На господарському дворі розташовано тристінну повітку для волів з подвійними плетеними з лози стінами, між якими закладено соломую. Загата (плетений подвій-

ний тин) створює затишок для худоби. Високий рівень достатку цього господаря підкреслюють споруди на чистому дворі — рублені комора для зберігання зерна, погріб, криниця.

Хата 1907 р. перевезена із с. Яснозір'я Черкаської області. Зруб зведено з пиляних брусів; у сінях, на відміну від бідняцьких хат, є стеля; майже однакові за площею обидві половини житла — просторі й світлі. Тут ми вже бачимо мисник, схожий на буфет міського типу (своєрідна настінна шафа з дверцятами із склом, із декоративним оздобленням токарної роботи), масивну скриню з опуклим віком, стільці. Кралевецькими, так звани-

Пам'ятка народної архітектури —
церква з с. Зарубинці
Черкаської обл. 1742 р.

ми червоними рушниками оздоблені ікони й дзеркало. Поряд із традиційними полив'яними мисками у побуті використовується посуд фабричного виготовлення — фаянсові миски й тарілки виробництва Будянського заводу. Замість одягу з домотканого полотна — бавовняні та вовняні тканини текстильної промисловості.

Наступна садиба демонструє господарство селянина-середняка, який займався ще й допоміжним промыслом — рибальством. Хата кінця XVIII ст. із с. Хрещатик Черкаського району. Вона рублена з масивних плах, вражає монументальністю та конструктивно-художньою досконалістю. Житлове приміщення обмазане й побілене, сіни й комора залишені в дереві, стріха має великі виноси, призьба широка, ліплена. Інтер'єр приміщення — типовий для Канівського та північної частини Черкаського районів. У сінях демонструються рибальські знаряддя. На чистому дворі розташована рублена комора другої половини XIX ст., перевезена із с. Моринці Звенигородського району.

Пам'ятка народної архітектури —
церква з с. Дорогинка
Київської обл. Початок XVII ст.

В експозиції представлено також дві культові споруди. Ліворуч, у віддалі від головного входу, на тлі

Голосіївського лісу, видно одну з пам'яток української народної архітектури — Михайлівську церкву початку XVII ст. із с. Дорогинка Київської області. Споруда має виразний силует, що відзначається пропорційністю трьох зрубів, перекритих наметовими дахами із стрункими главками та ліхтарями. Архітектурні форми її лаконічні.

Церква із с. Зарубинці Черкаської області 1742 р. розташована над ставком, в оточенні дерев. Разом з дерев'яною огорожею, дзвіницею і цвинтарем вона входить до громадського центру старого села. Це — характерний зразок українського народного монументального будівництва XVIII ст. За пла-

Вишивальщиця

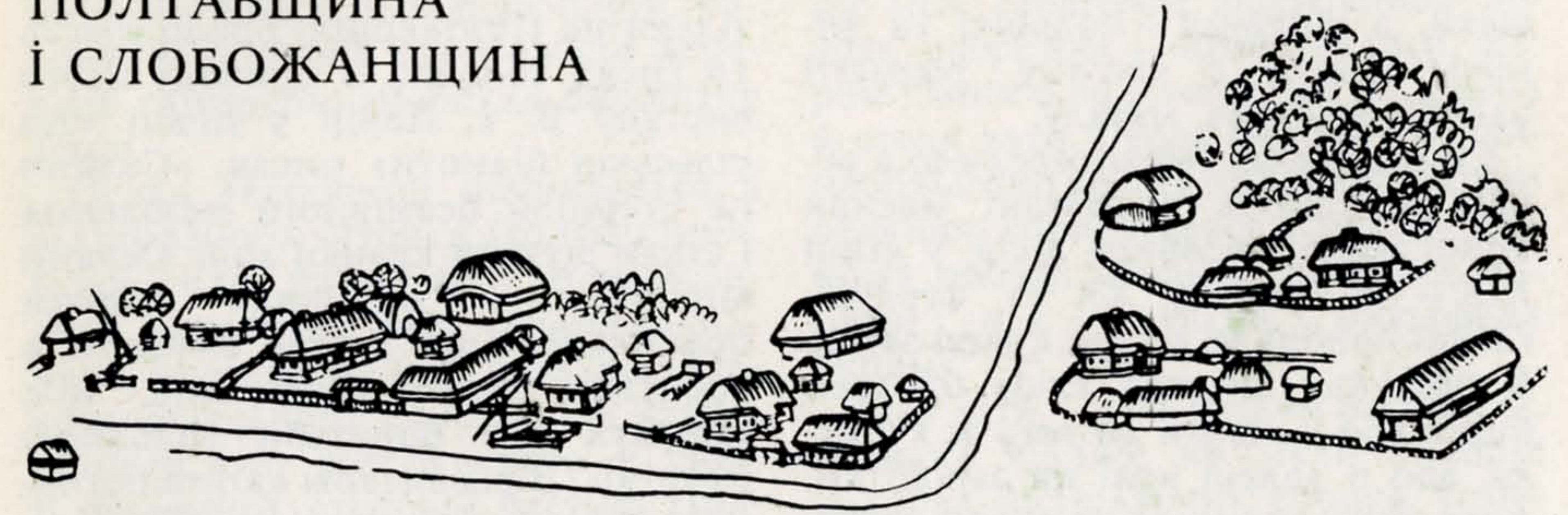
ном церква тридільна, триверха, зруби завершуються банями-восьмериками з ліхтариками-главками.

Через дорогу від церкви на кам'яному цоколі стоїть церковнопарафіальна школа кінця XIX ст., яку перевезено із с. Лоташове Тальнівського району Черкаської області. В одній її половині розташовувався клас, у другій мешкав учитель. Такі школи типові для українського села кінця XIX — початку XX ст.

По завершенні будівництва в експозиції нараховуватиметься понад 80 об'єктів пам'яток народної архітектури, зокрема буде зведено сільську управу, будинок попа, сільську крамницю, млин, корчму, садибу із східних районів Наддніпрянщини.

ПОЛТАВЩИНА І СЛОБОЖАНЩИНА

До Слобожанщини, або Слобідської України, входили нинішні Харківська, Ворошиловградська та частково Сумська, Донецька області УРСР. За історико-етнографічним районуванням сюди також відносимо східні райони Полтавщини. Тривалий час край був майже безлюдним. Лише в XV–XVI ст. у басейнах річок Сули, Хоролу, Ворскли, Псла поступово заселяються землі вихідцями з Північної та Правобережної України, Росії. На початку XVII ст. колонізація Лівобережжя просувається далі на схід.

У сприятливих для життя районах засновувалися міста, села, хутори та слободи — звідси й назва

краю «Слобожанщина», або «Слобідська Україна».

З самого початку освоєння Слобожанщини поряд із землеробством населення займалося різними промислами. В північно-західних районах, особливо в Сумах, Путивлі, Ворожбі, Веприку, виробляли дьоготь та смолу. Поширеним було рибальство, броварство, гуральництво, чинбарство, добування селітри. Значного розмаху набуває чумацтво. Про драматичну, а часто й трагічну долю чумаків народ склав безліч пісень.

У містах і селах розвивалися різноманітні ремесла. Славилися за межами України прекрасні вироби ремісників: з Євсуга та Опішні —

керамічний посуд, з Харкова — яскраво-барвисті килими-коци, з Охирки — різнокольорові гарусні тканини, з Богодухова — вишиті кожухи, з Лохвиці — чоловічі та жіночі чоботи з сап'яну, розмаїті оздобу з дерева, металу.

Самодержавство зосередило в руках поміщиків величезні масиви орної землі, пасовищ, лісів. У кінці XIX — на початку XX ст. куркулі-глитаї прибрали до рук кращі землі. В пошуках шматка хліба бідняки йшли або в найми до того ж куркуля, або в далекі краї на заробітки. Доведені злиднями, голодом, наругою до відчаю, селяни-бідняки

громили маєтки багатіїв. Надто великого розмаху набув селянський рух на Полтавщині та Харківщині на початку березня 1902 р., в якому тільки на Полтавщині брало участь 16 тисяч чоловік. З приводу цього виступу В. І. Ленін у праці «До сільської бідноти» писав: «Селяни не стерпіли безмірного гноблення і стали шукати кращої долі. Селяни вирішили — і вирішили цілком правильно, — що краще вмирати в боротьбі проти гнобителів, ніж умирати без боротьби голодною смертю». З розвитком капіталістичних відносин наприкінці XIX — на початку XX ст. у куркульських гос-

подарствах з'являються знаряддя виробництва та праці фабричного й заводського виготовлення: парові машини, сівалки, залізні плуги, борони. В бідняків переважали дерев'яні саморобні знаряддя обробітку землі.

Огляд експозиції починається з відтвореного куточка Полтавщини. Край села, на пагорбі, примостилися невеличка хата селянина-бідняка, перевезена із с. Ревазівка Новосанжарського району. Це старовинний тип житла — хата й сіни. В південній, степовій частині Полтавщини, бідній на ліси, в народно-мужитлі всюди переважає каркас-

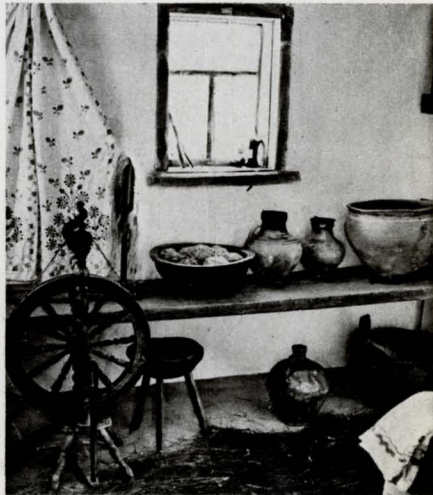
на конструкція. Тільки заможні селяни мали змогу споруджувати свої будівлі повністю з дерева. Проміжки між стовпами запліталися лозою, очеретом і обмазувалися шаром глини з соломкою. Так зроблена й стеля хати. Серед начиння — найнеобхідніші речі та предмети, якими селянин користувався у повсякденному побуті: мисник, лави під стінами, піл, колиска, мальована скриня.

Біла хата — невеличкий погрібник. Бідняки майже не мали в своїх садибах господарчих споруд, тому то як господарче приміщення часто використовували сіни. Біла хата —

Подвір'я з хатою, с. Ревазівка Полтавської обл. Середина XIX ст.

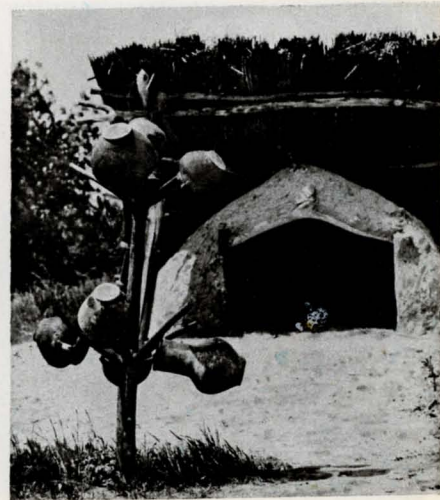
Куточок інтер'єра в хаті з с. Ревазівка

Куточок інтер'єра в хаті з с. Ревазівка

Погріб (с. Гергелі) в садибі з с. Ревазівка

вишневий садок, характерний для Полтавщини.

Сусідня садиба малоземельного селянина належить до типу глибокого двору. Тут, у зелені дерев, оддалік від дороги, стоїть невеличка хата, перевезена із с. Шишаки Шишацького району. В садибі саж та погрібник з с. Вельбівка Гадяцького району. Цей тип будівлі, поширений на північній і центральній Полтавщині, являє собою розвинуте житло, де, крім хати й сіней, є ще й хатина та комора. Хата рублена з осикових плах — колод, розрізаних уздовж, знадвору обмазана та побілена глиною, всередині — мита. Ту частину будівлі, яку займає комора, глиною не

обмазували (для кращого провітрювання). Хата вкрита парками.

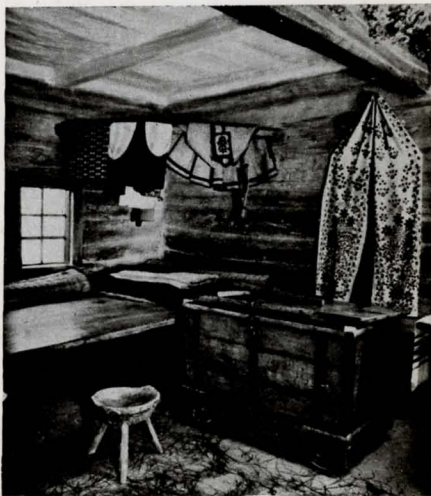
Стіни хати зроблені з старанно пригнаних одна до одної плах. Таку поверхню стіни не білять, а миють розчином лугу, який готували, проціджуючи теплу воду через шар попелу. Вимиті до блиску, такі стіни разом з святковими рушниками та іншим начинням роблять хату охайною.

Далі — садиба селянина-куркуля з півдня Полтавщини. Велика світла хата, перед нею просторий двір, довга повітка з возовнею та чотирма приміщеннями, курник, саж для свиней та велика дубова комора з піддашком, що спирається на масивні колони. За коморою —

тік для обмолоту снопів, а навколо — клуня, половник, погрібник. Цей комплекс різних за призначенням споруд свідчить про заможність господаря, який використовував найману працю.

Хата з с. Лелюхівка Новосанжарського району — це поширений і характерний тип планування житла: хата, сіни й світлиця. Стіни каркасної конструкції, вище вікон по периметру — зруб. Великі за розміром приміщення для міцності перекриті поздовжніми та поперечними сволами, на які спирається стеля. Вздовж чола хати — широкий піддашок на колонах. Стіни середньої частини, що утворюють великі сіни, зроблені в зруб.

Світлиця багато прибрана. Ндовгі лави-дивани з високими фігурними бильцями покриті вовняними налавниками. Все покуття завішане мальованими на полотні та дереві іконами, прибране квітами, рушниками. Дерев'яне ліжко застелене смугастим ліжником, з-під якого видніється білий, оздоблений ажурним вирізуванням підзор. Великі подушки накриті подібним до підзора покривалом. На жердці висить святковий жіночий одяг краної тканини — спідниця «під щіточку», що прийшла на зміну плахті, юпка (верхній жіночий одяг), що замінила свитки, та квітчаста хустка. Велика вариста піч прикрашена карнизми, вивід-

Хата з митими стінами, с. Шишаки Полтавської обл.

Інтер'єр хати з митими стінами

Саж із с. Вельбівка Полтавської обл. Кінець XIX ст.

Подвір'я садиби з с. Лелюхівка Полтавської обл. Початок XX ст.

Інтер'єр світлиці в хаті з с. Лелюхівка

ними «дзеркалами», кольоровими підводками. В другій хаті, що через сіни, вариста піч обкладена орнаментованими теракотовими кахлями, котрі масово виготовлялися на Полтавщині сільськими гончарями в XVII–XIX ст.

Поза садибою куркуля розташована оселя безземельного селянина-гончаря. Невелике подвір'я, плетений тинок, у глибині — комора, де зберігалися керамічні вироби. Хата перевезена із с. Велика Павлівка Зіньківського району Полтавської області. Датована 1879 роком. Це чотиридільне житло з піддашком, прибудованим до комори. Хата

рублена, ззовні й зсередини обмазана глиною та побілена. В хаті багато глиняного посуду, розставленого на лавах, полицях або просто на долівці. В сінях стоять жорна для розмелювання свинцю, який використовувався для виготовлення поливи; у хатині — гончарний круг, а поряд на лаві — дерев'яний ніж (ним гончар підправляв готові вироби). Біля печі — металевий казанок для плавлення свинцю та ложка-мішалка. На полицях-п'ятрах — вироблений на крузі найрізноманітніший посуд. Гончарі працювали, як правило, всією родиною. Чоловік виробляв посуд, жін-

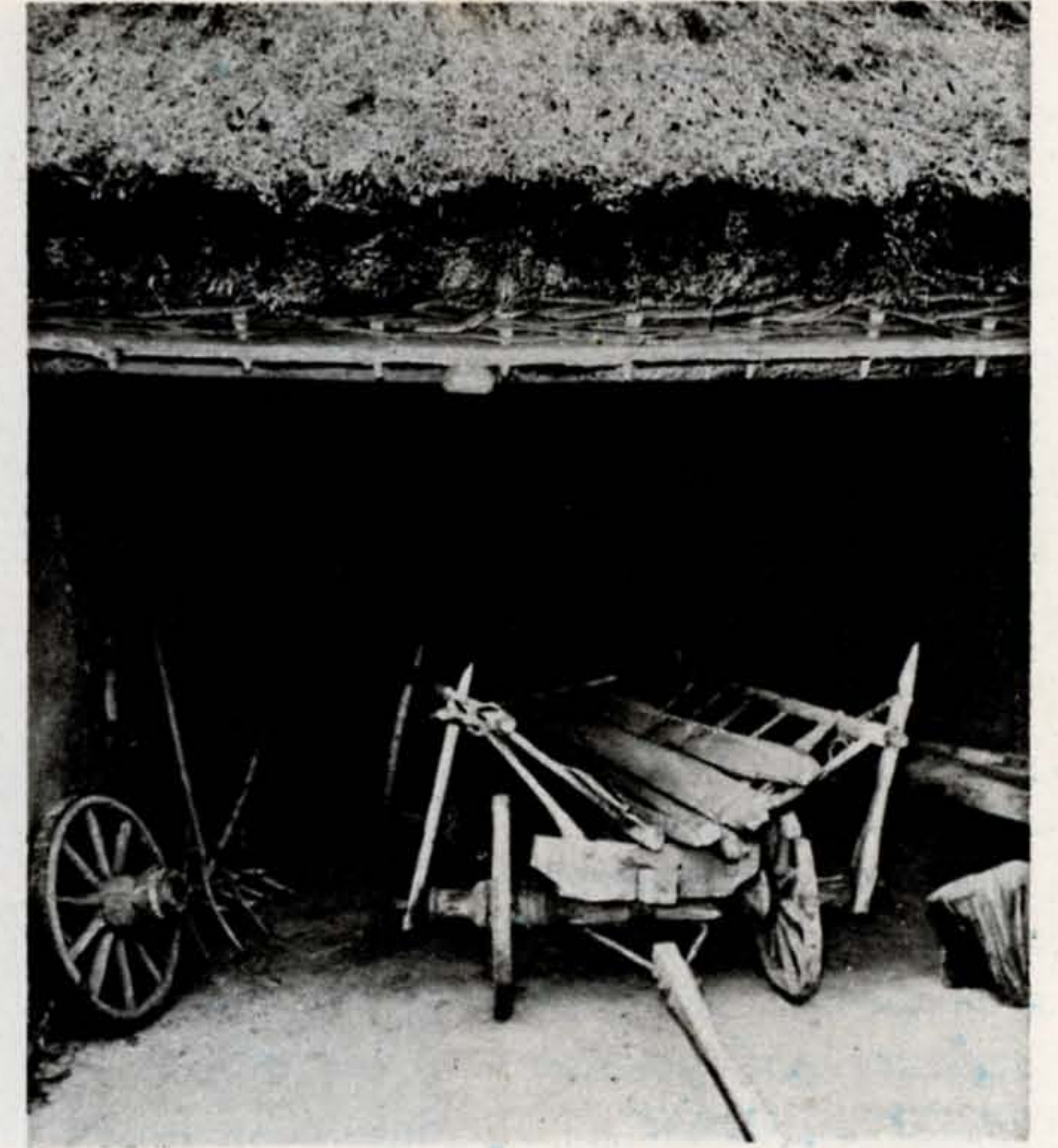

Комора в садибі з с. Лелюхівка

ка й діти розписували його та виконували допоміжну роботу.

Далі експозиція знайомить з садибою селянина-середняка, основним заняттям якого було землеробство. Садиба представлена експонатами з Миргородського та Зіньківського районів Полтавської області. Ці райони багаті на ліси, що зумовило будівництво всіх споруд із дерева.

Хата з с. Попівка кінця XIX ст. — пізній розвинений тип житла. В ній 5 приміщень. Призьба висока, з яскравою підводкою, порівняно низькі стіни, малі вікна з одностворчатими віконцями, великий

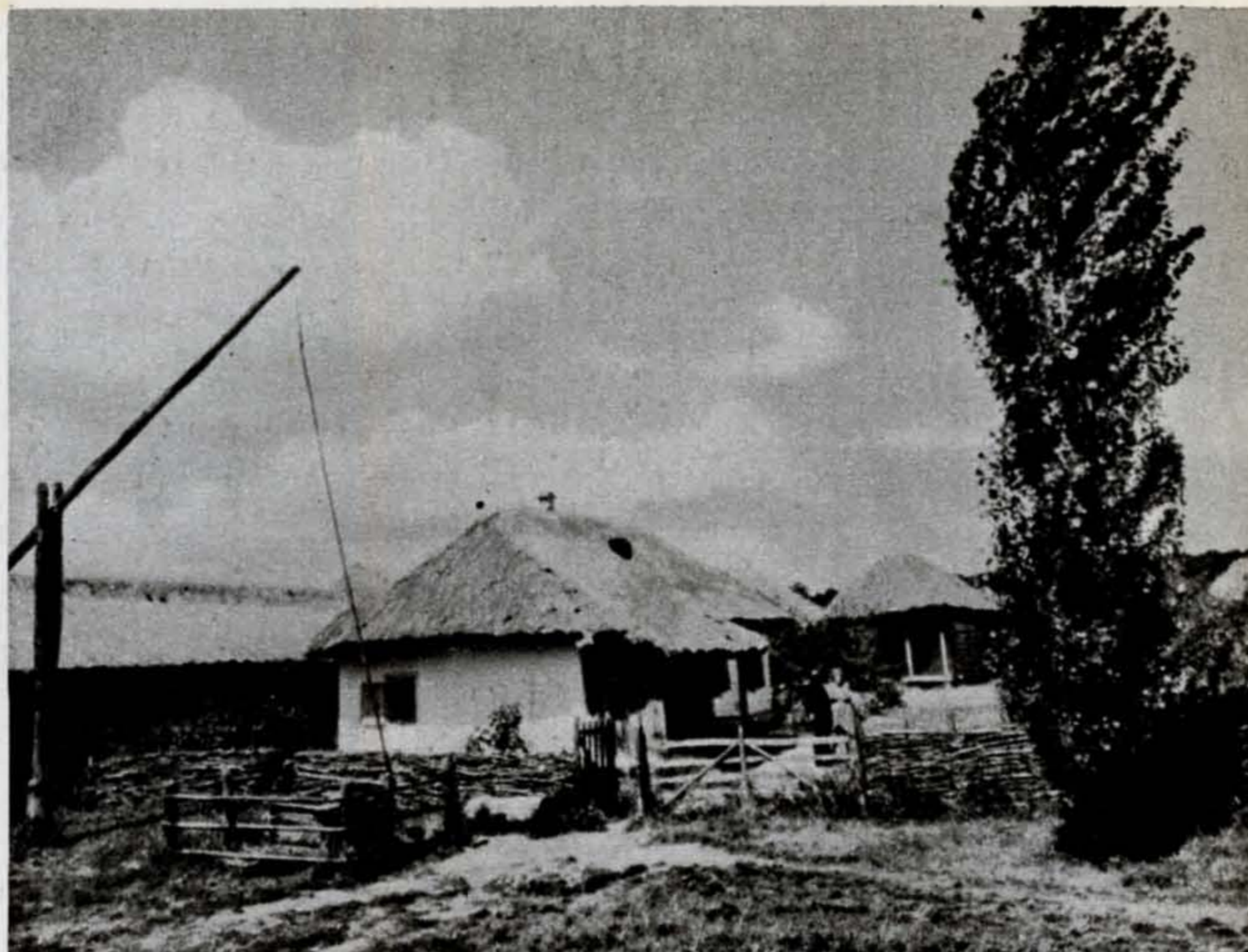

Возівня з с. Лелюхівка

звис покрівлі, кронштейни-коники під стріхою, на причілках піддашок на стовпчиках. Зруб ззовні обмазаний глиною, побілений. Всередині стіни всіх приміщень мають відкритий зруб і миті.

Садиба селянина-середняка — зі сходу Слобожанщини. Хата, що стоїть на пагорбку, перевезена із с. Новоохтирка Новоайдарського району Ворошиловградської області. Ззовні вона відрізняється від полтавських. Конструкція — дубовий зруб, встановлений на дубових стояках. З чола й причілка — піддашок, що утримується дерев'яними колонками. Лиштва піддашка

Садиба гончаря
з с. Велика Павлівка
Полтавської обл.
Кінець XIX ст.

Робоче місце в хаті
гончаря з с. Велика
Павлівка

Народні майстри —
часті гості музею

оздоблена різьбленням. Цікаво, що елементи різьблення повторюються тут і на деталях господарчих приміщень.

Висока основа хати, яку утворюють стояни разом із призьбою, чіткий ритм колон, великі вікна з розмальованими віконницями, глибока тінь на стінах у сонячну днину надають споруді своєрідної краси. Цікавий у ній і інтер'єр, де відвідувач зможе ознайомитися з характерними для цієї місцевості плануванням житла та типовим умеблюванням. Тут встановлено ткацький верстат і представлено різноманітні полотняні вироби.

Садиба з с. Попівка Полтавської обл.
Кінець XIX ст.

Поряд — садиба селянина-середняка з цього ж таки району Слобожанщини. На ній — хата, комора, повітка, саж, погрібник та клуня. Планування відзначається малою відстанню між будівлями, що було зумовлено насамперед традицією та природними умовами.

Хата — дводільне житло — перевезена із с. Червонопопівка Кременського району Ворошиловградської області. Піддашок і причілок прикрашені різьбленням. Різьблені й пофарбовані в яскраві кольори розетки на віконницях. Дубовий зруб стін спирається на закопані в землю дубові стояни. На таких

Весільні калачі в хаті з с. Попівка

Хата з с. Ново-
охтирка Ворошилов-
градської обл. Кінець
XIX ст.

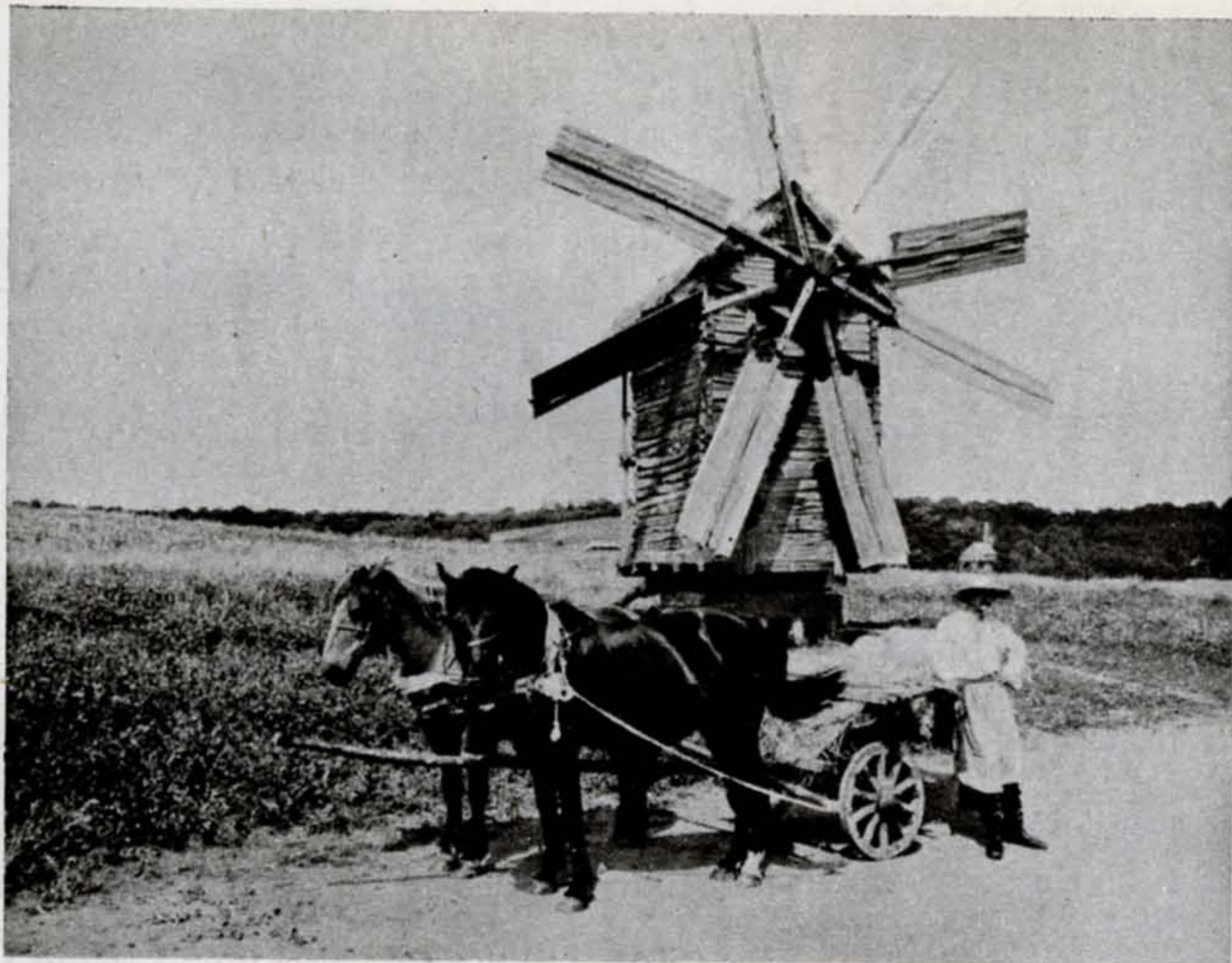
За ткацьким
верстатом з с. Ново-
охтирка

Біля колодязя з
Миргородщини

Подвір'я садиби з
с. Червонопопівка
Ворошиловградської
обл. Кінець XIX ст.

Інтер'єр хати з
с. Червонопопівка

Вітряк із хутора
Кудрявий Сумської
обл.

стоянах у цій місцевості споруджували різноманітні господарські, виробничі й культові споруди. Великий винос стріхи утворював глибокий затінок у сонячну погоду, захищав будівлю від перегріву і дощу. Інтер'єр житла хоч і традиційний, але зі своїми місцевими особливостями. Біля невеликої печі з колонками та підпіччям — лежанка, невід'ємний елемент слобожанської хати. Важлива конструктивна деталь — поперечний сволок, що використовувався як полиця для складання хліба, а заодно й прикрашував приміщення. Хату оздоблено кілковими рушниками, густо вишитими тамбурним швом — червоною ниткою з украленням синьої. Таке

поєднання кольорів бачимо і на старовинній слобожанській сорочці, що висить на жердці. В миснику — посуд місцевих майстрів з Ямполья, Євсуга тощо.

У сінях на кілку висять чоловічий вовняний кобеняк — «лига», велике решето — «грохва». Зерно, борошно та різне майно зберігали в коморі, що стоїть перед хатою.

Хата покрита соломою старовинним народним методом «внатrusку». Цей спосіб поширений і характерний для всієї Слобожанщини. Він зумовлений тим, що тоді жито не молотили ціпами, а «гарманили» кам'яними котками, і солома не годилася для покрівлі снопами. Тому і виконували тут покрівлю

м'ятою соломою, яку змочували водою, щільно укладали її оберемками на лати, потім розчісували граблями. Верх даху часто для стійкості проти вітрів поливали рідким розчином глини, яка, висихаючи, робила його стійким і довговічним. Обриси таких покрівель м'які й плавні, особливо взимку під товстим шаром снігу.

Саме в зовнішньому вигляді і в характері покрівлі основна відмінність народної архітектури Правобережної і Лівобережної України. На Правобережжі високі нахили дахів з рельєфним, до віртуозності майстерно виконаним покриттям добре гармонують з порівняно простими стінами без особливих архітектурних деталей і прикрас. На Лівобережжі навпаки: проста масивна покрівля завершує стіни будівлі, оздоблені самотутньою

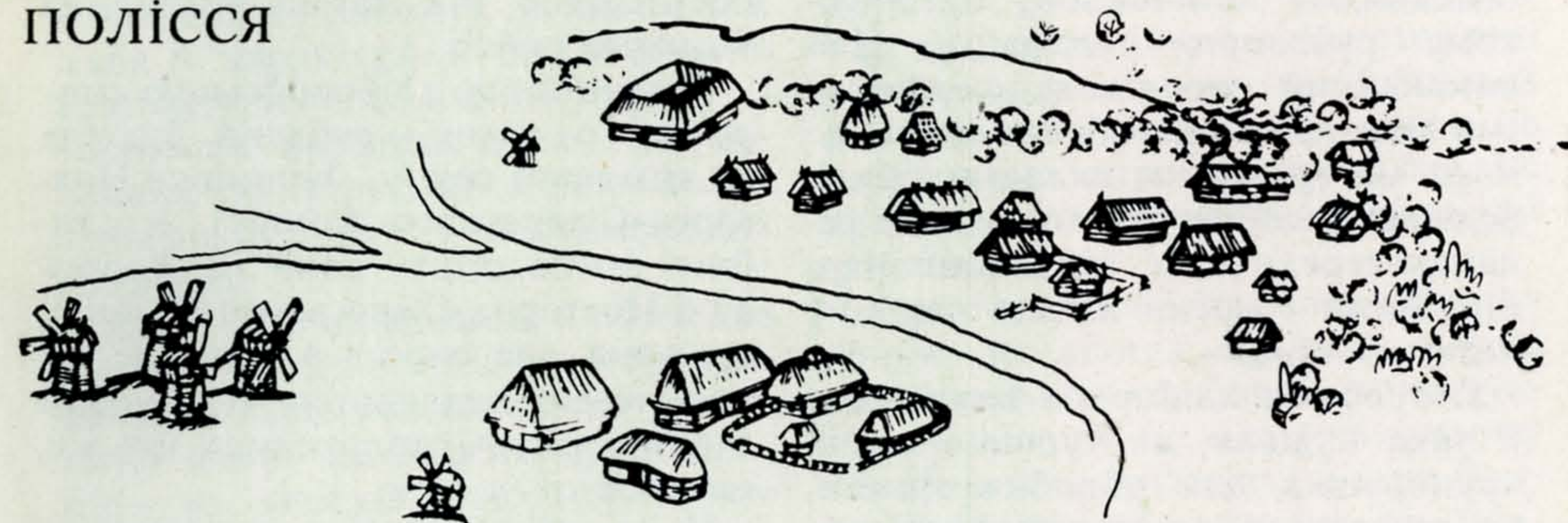
архітектурною пластикою. Тут і кронштейни у вигляді кінських голів на причілках та піддашках, що підпираються вишуканими в пропорціях колонами з капітелями, і віконниці з різьбленими пофарбованими розетками, і масивні, підведені яскравими глинами, призьби тощо.

Закінчується огляд експозиції громадським двором, на якому встановлено дві комори, колодязь із журавлем, зерносковище — «гамазей» із с. Луб'янка Ворошиловградської області. Це велика споруда розміром 18×9 м у плані і 8 м заввишки. Рублена з дубових брусів, вона розділена поперечними стінами на три приміщення, в яких одночасно могло зберігатися зерно.

Усього в експозиції планується встановити 70 споруд — пам'яток народної архітектури.

ПОЛІССЯ

На Півночі України, в басейні Прип'яті, на деснянських луках, над чистими водами Сейму лежить українське Полісся. Для цього історико-етнографічного району була характерна насамперед уповільненість соціально-економічного розвитку, яка зумовила явища певного культурно-побутового консерватизму, збереження архаїчних елементів в архітектурі та побуті, вже давно зниклих у лісостепових районах України.

Експозиція розгортається на узліссі, на ділянці близько трьох гектарів і поділена на окремі секторичастини відповідно до історико-етнографічного районування цього регіону.

СЕКТОР «ЛІВОБЕРЕЖНЕ ПОЛІССЯ»

Східне, або Лівобережне, Полісся лежить на землях літописних сіверян, у басейнах річок Десни й Сейму. Історія та культура цього краю споконвіку тісно пов'язані з братнім російським народом. Тут зустрічаємось із давніми традиціями каркасних споруд з плетеними стінами, із поширеними в давньоруський час рубленими будівлями з накотними дахами, зі спорудами, критими землею чи лубом. Але найхарактерніше тут — зруби з соснового кругляка з чотирисклими дахами під соломою.

Експозицію відкриває вітряк із хутора Лісовий Ніжинського райо-

ну Чернігівської області. Приземкувата одноповерхова будівля нагадує звичайну рублену комору з піддашком, встановлену на високому рубленому «стілці». Цей винайдений простими селянами тип вітряка не потребував спеціального матеріалу чи складних будівельних засобів, був доступний селянам-середнякам південної Чернігівщини і носив давню народну назву «млинок».

Потребами хлібороба викликана й така будівля, як тупчак — кінна крупорушка для обробки гречки, перевезена із с. Архипівка Семінівського району на Чернігівщині. Обладнання розміщено в рубленій квадратній кліті, а власне тупчак

займає окреме шестигранне приміщення з плетеними стінами. Це нахилений круг діаметром 8 м, що обертається під вагою виведених на нього коней.

Традиційною хліборобською спорудою є гумно — рублена будівля на три пари сох (с. Ларинівка Новгород-Сіверського району). В глибині гумна стоїть овин (с. Араповичі Новгород-Сіверського району), сушарня для снопів з піччю й колосниками для снопів. Просушені в овині снопи молотилися тут же, на току.

У садибі селянина-середняка з Чернігівщини представлено комплекс основних будівель — хату (с. Маєкине Новгород-Сіверського ра-

йону), хлів (с. Рижки Коропського району), клуню (с. Карацубин Коропського району), де виявилася одна з характерних рис народної архітектури — поєднання зрубу з соснового кругляка в хаті та каркасних конструкцій з плетеними стінами в сінях і господарських спорудах.

Хата зовні шпарована й обмазана рудою глиною, зсередини побілена. Широкі лави, великий стіл, традиційні ікони під тканим рушником, піч — на високій рубленій основі з глинобитним склепінням і комином. Дим з печі виходив через каглу в сіни. Це так зване напівкурне опалення. Особливо красиві тканини цього краю: яскраві плах-

ти, вовняний ліжник та полотняні рядна й «настольники», ткані «в кружку», «тарілки», «борисівку», «луску», «дамки» тощо. Виготовлені з валу (відходів, що залишаються з мичок після прядіння ниток на одяг), вони справляють незабутнє враження витонченої коштовної тканини.

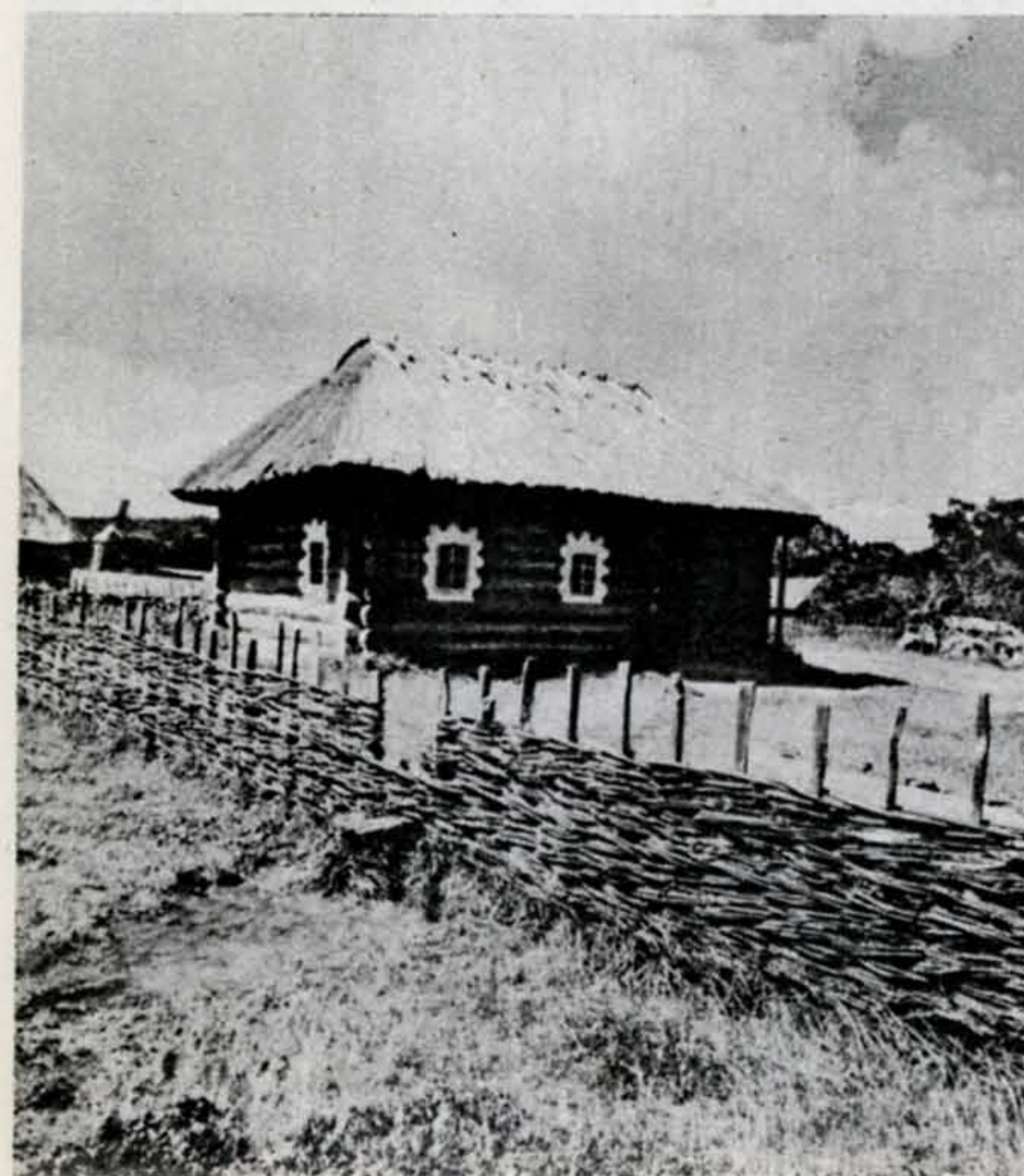
Хлів та клуня — приклад застосування до різних будівель однієї універсальної каркасної конструкції, поширеної не тільки на всьому Лівобережному Поліссі, а й на Полтавщині, Слобожанщині та Надніпрянщині. Це споруди на дві сохи з плетеними стінами. В клуні влаштовано показ олійниць — від маленьких клинових до потужної

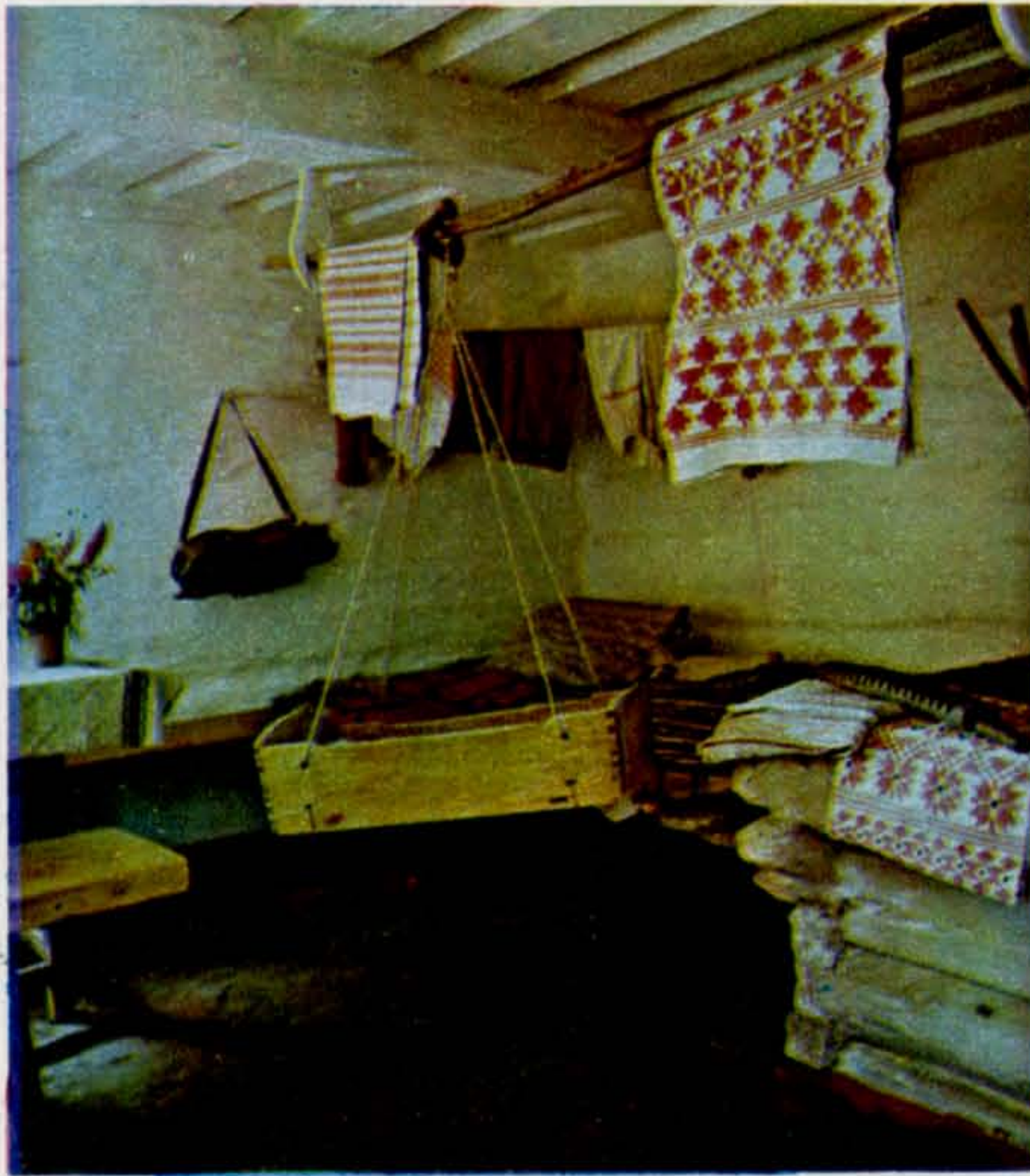

Вітряк із хутора
Лісовий Чернігівської
обл. Кінець XIX ст.

Хата з с. Маєкине
Чернігівської обл.
Кінець XIX ст.

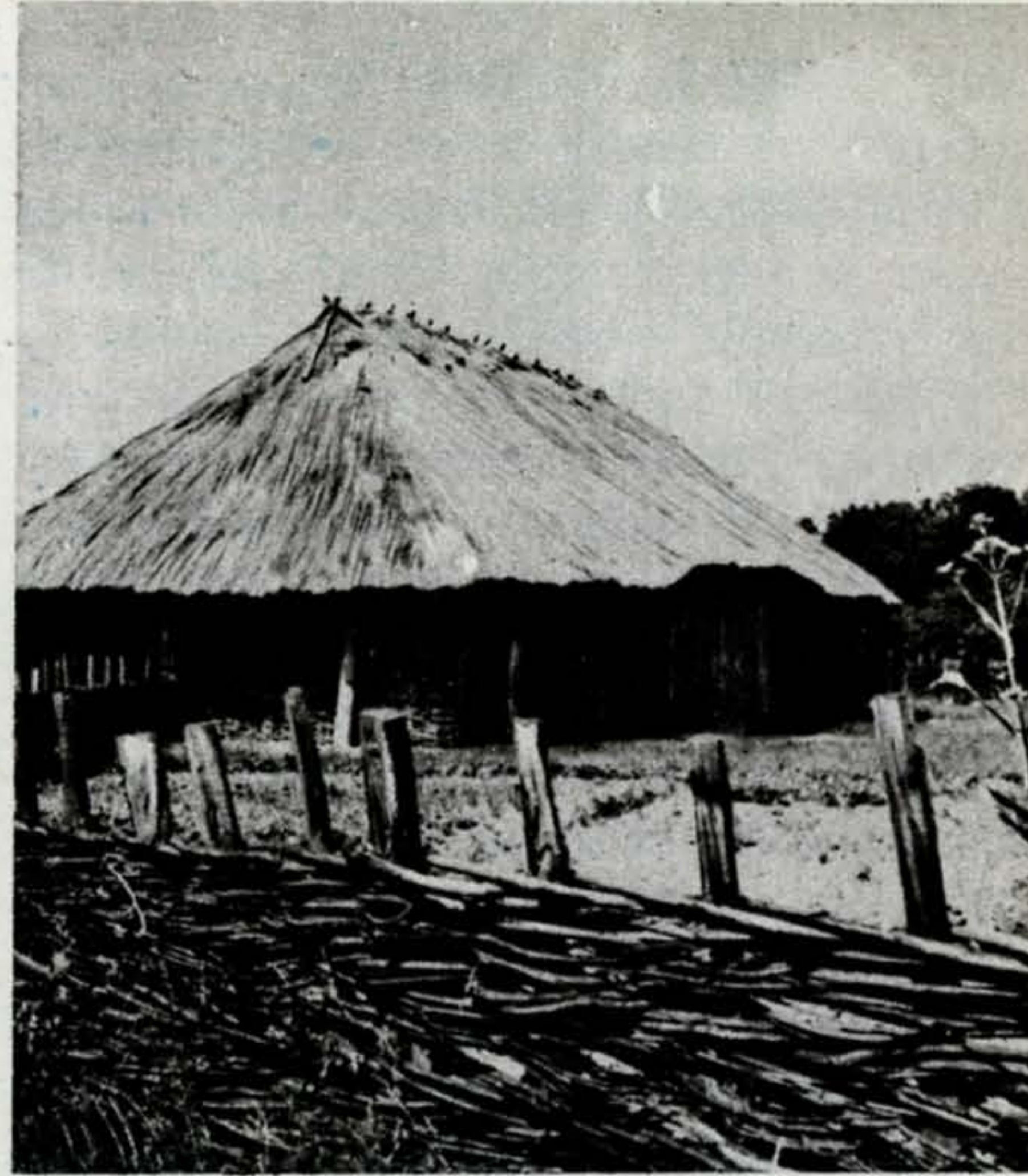
Інтер'єр хати.

У хаті з с. Мамекине

Клуня з с. Карацубин
Чернігівської обл.
Кінець XIX ст.

Чернігівська пасіка

олійниці з с. Лукнів Коропського району Чернігівської області, що має дубову «стрілку» довжиною до 11 м.

СЕКТОР «СЕРЕДНЬОПРИП'ЯТСЬКЕ ПОЛІССЯ»

Центральне, або Середньоприп'ятське, Полісся разом з Білоруським Поліссям займає басейн Прип'яті. Населення цього краю донесло до нас не лише давньоруські, а й праслов'янські традиції. Дивлячись на старе поліське село, можемо уявити сиве минуле. Присадкуваті сірі, рублені з кругляка будівлі, криті драницями, тулилися

одна до одної на піщаних пагорбках серед пралісів і розливу води. Невеликі піскуваті ниви давали мізерні врожаї жита, проса, ячменю, льону й конопель. Відрізані болотами й лісами від цілого світу, поліщуки все більше відставали в суспільному розвитку, живучи звичаями, виробленими протягом збіглих століть. Якими ж всесильними були тут традиції, коли донесли до нас таку, скажімо, будівлю, як тік із с. Кишин Олевського району. Перед нами невисока квадратна рублена клуня з током у центрі та засторонками по боках. Дах чотирисхилий, критий драницями по рубленому шатру. Ця рідкісна нині конструкція була здавна відо-

ма багатьом народам. Поширена в житлі й господарських спорудах, вона лягла в основу монументальних будівель і відіграла помітну роль у розвитку архітектури. Із застосуванням згаданої конструкції в монументальних спорудах, а також з давніми поліськими архітектурно-будівельними формами та технікою знайомить комплекс монументальних будівель XVIII ст., що складається з дзвіниці (с. Великий Жолудськ Володимирецького району) і церкви із с. Кисоричі. Дзвіниця та церква рублені з соснового кругляка із врубками в круглу чашку й драчкою у верхній

частині колоди. Цю відому багатьом народам будівельну техніку поліщуки винесли з давньоруської доби.

Як відгомін давнього родового суспільного ладу дійшли до нас поліські дворища, коли нова сім'я зводила собі помешкання на батьківському подвір'ї, але залишалась у спільному родинному господарстві. З цим явищем знайомимось у дворищі з двох хат, кліті, стебки, току, хліва, перевезених із районів Прип'ятського Полісся.

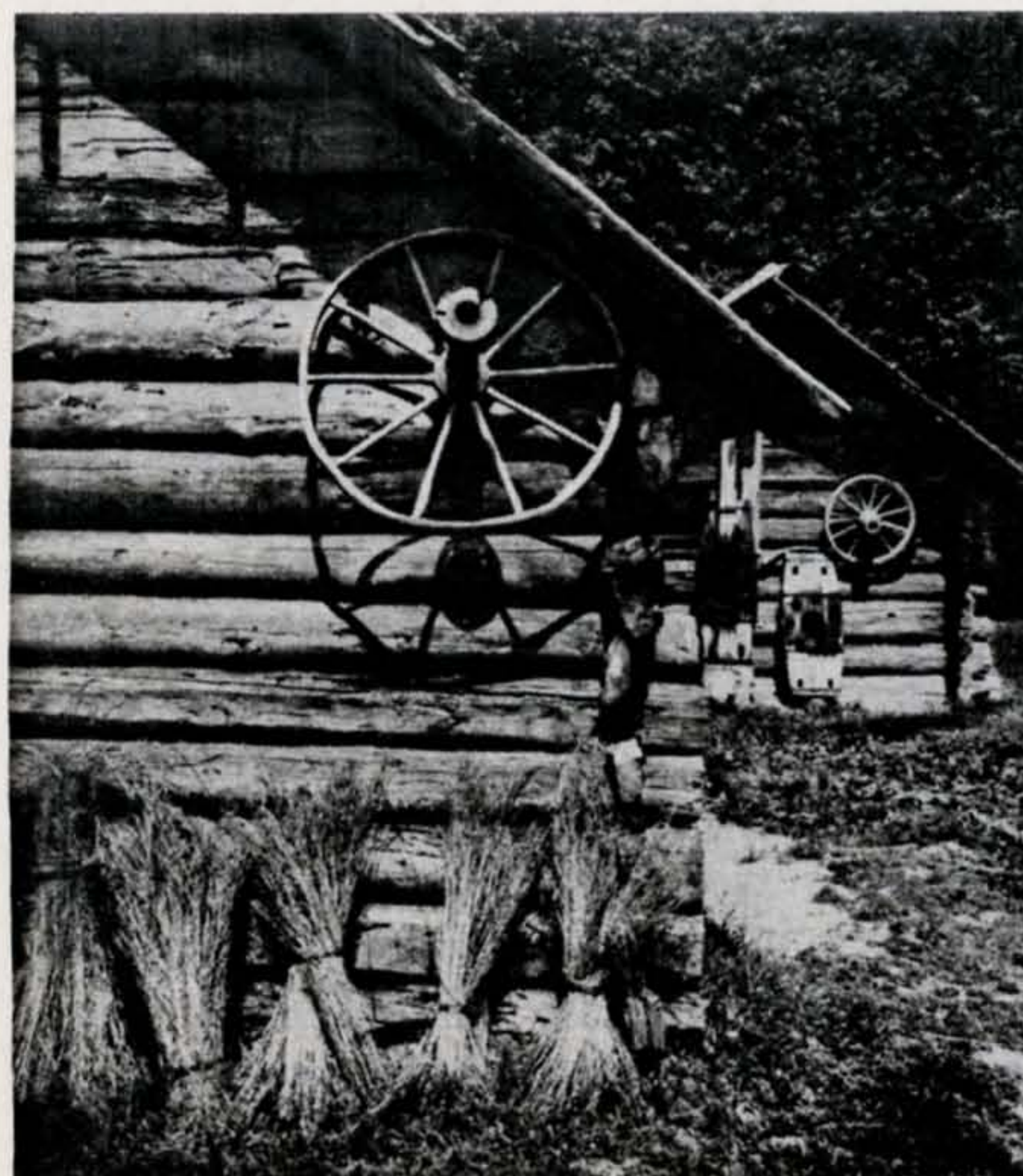
Хата (с. Гажин Наровлянського району), збудована у XVIII ст., — один із кращих зразків давнього

поліського житла. Вона зроблена з соснового кругляка давньою традиційною технікою, з рубленим «накотним» дахом, критим драницями по закрилинах і крючинах, з маленькими волоковими вікнами, обладнаними дошками-засувками замість віконних рам. Інтер'єр тут звичайний: велика курна піч справа від входу, піл за піччю, лави під чільною та причілковою стінами, стіл, покуть, мисник. Освітлювали хату скіпкою-лучиною. Для цього є спеціальний пристрій — світач, посвіт, або лучник — плетений, обмазаний глиною кіш, підвішений до отвору в стелі. Скіпку-

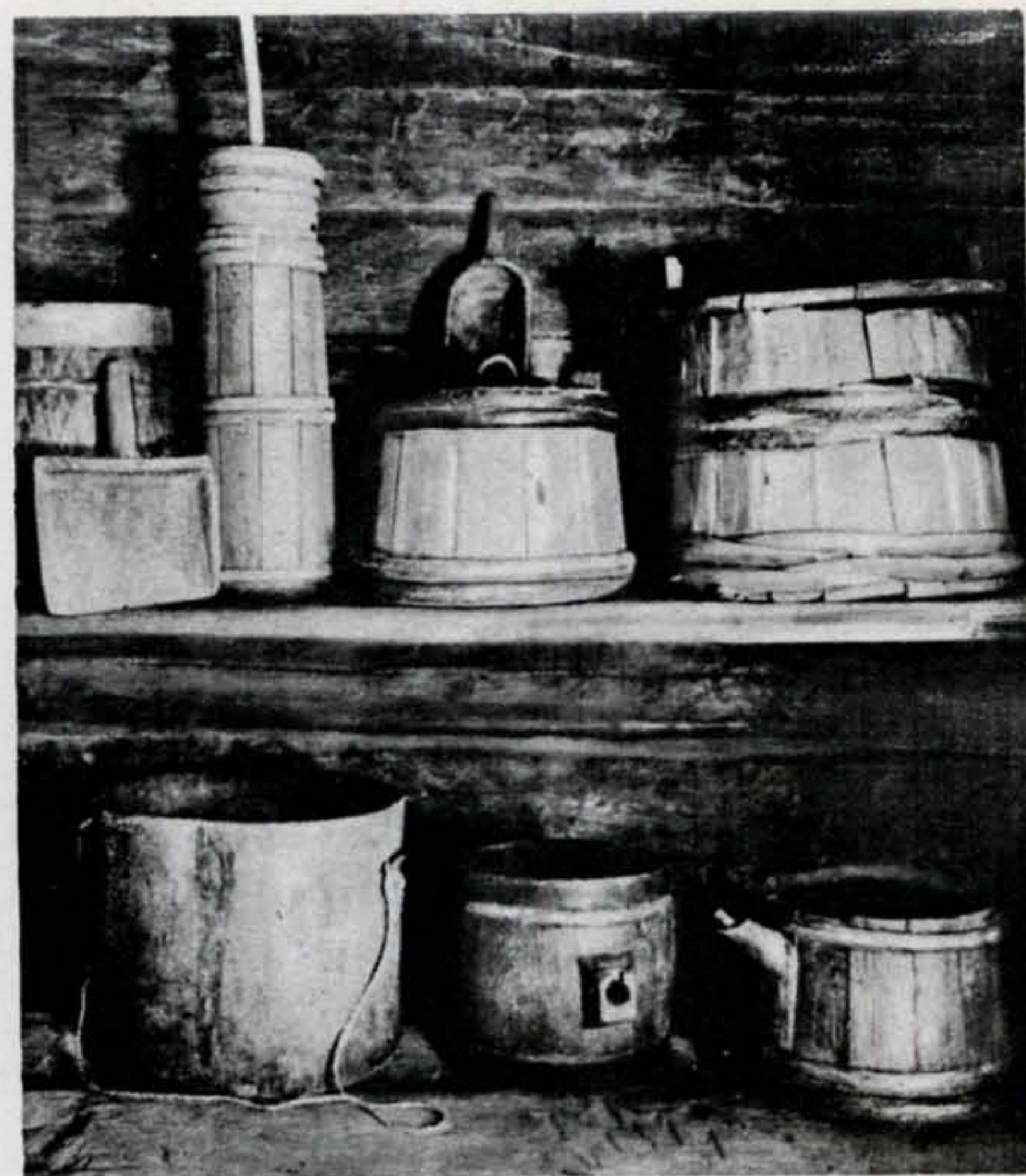
лучину палили під світачем на «залізі» — спеціальних ґратах. Дим через кіш виходив на горище. Довгими зимовими вечорами сім'я працювала при такому освітленні. Похмура й темна, хата не нагадує завітчаної, світлої, оспіваної в піснях наддніпрянської чи полтавської хати, але по суті вони подібні: такий же функціональний розподіл площі, таке ж розташування вікон, обладнання тощо.

Проти хати стоїть кліть (с. Березове Рокитнівського району) — комора для зберігання збіжжя, деяких продуктів харчування, одягу та ін. Клуна й хлів перевезені

Тік і хлів з с. Біловіж Ровенської обл. Кінець XIX ст.

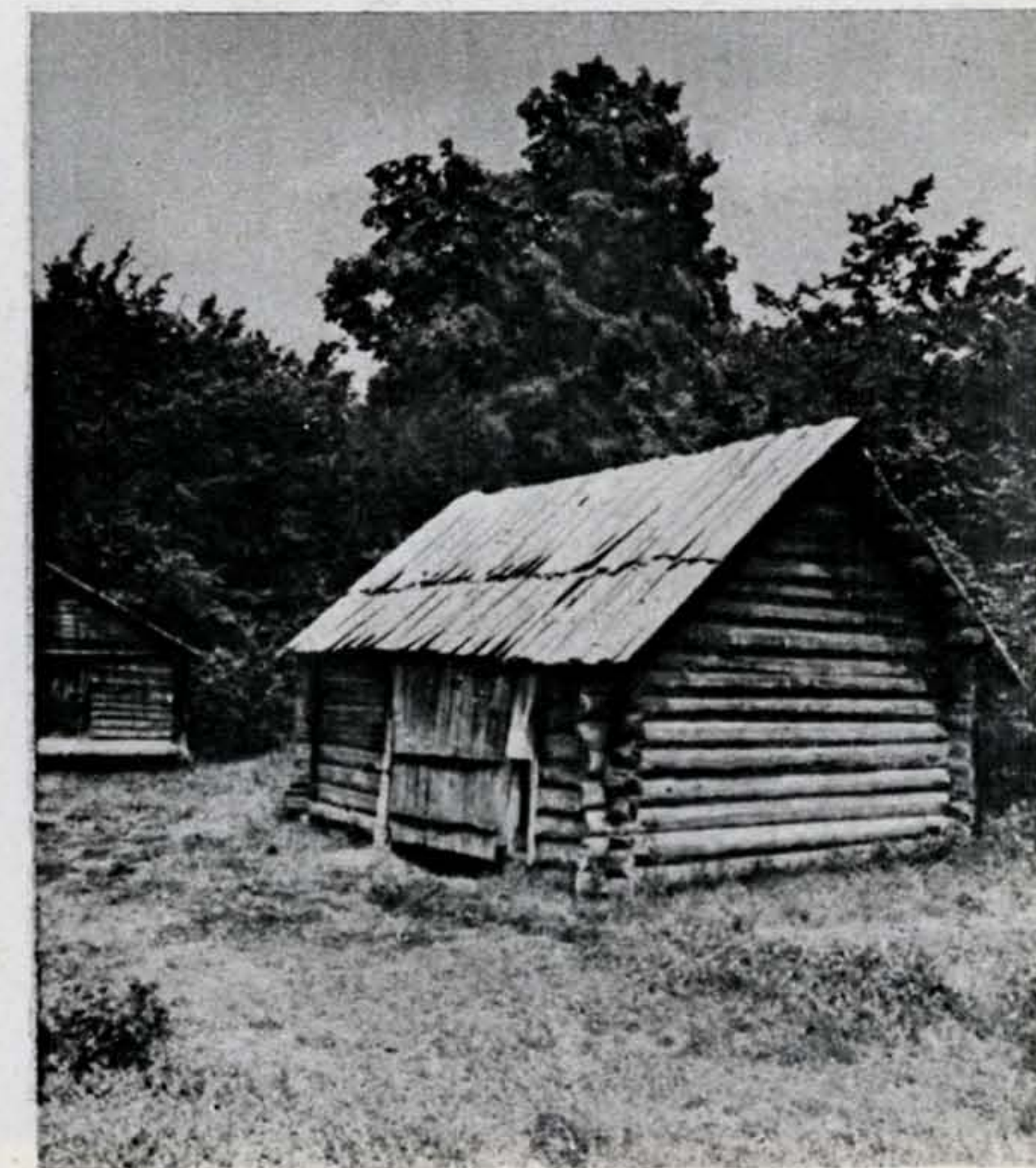
Поліські вироби з дерева

Кліть із с. Березове Ровенської обл. (XVIII ст.); льох (зліва) з с. Нетреба Ровенської обл. (XX ст.)

Тік із с. Озеряни Житомирської обл. Початок XX ст.

з с. Біловіж Рокитнівського району. Це невеликі, рублені з соснових плах, будівлі. Конструктивна особливість — дахи на підсішках, або дідках, криті драницями. Цей прийом, як і рублені «накотні» дахи, відомий багатьом народам і зайвий раз підтверджує, що національні культури формувались не ізольовано, а в спілкуванні з культурами інших народів і є скарбницею спільного культурного досвіду.

Стебка з дахом на дідках у цій садибі (с. Познань Рокитнівського району) — своєрідна комора для зберігання городини. Це специфічно поліська господарська спо-

руда, оскільки високі ґрунтові води не дозволяють викопати погріб. З терміном «стебка», відомим не лише в народному побуті, а й по літописах, учені пов'язують виникнення назви російського житла: стебка — стьобка — істобка — істьба — ізба. Первісно цей термін означав, очевидно, приміщення з опаленням, придатне для житла.

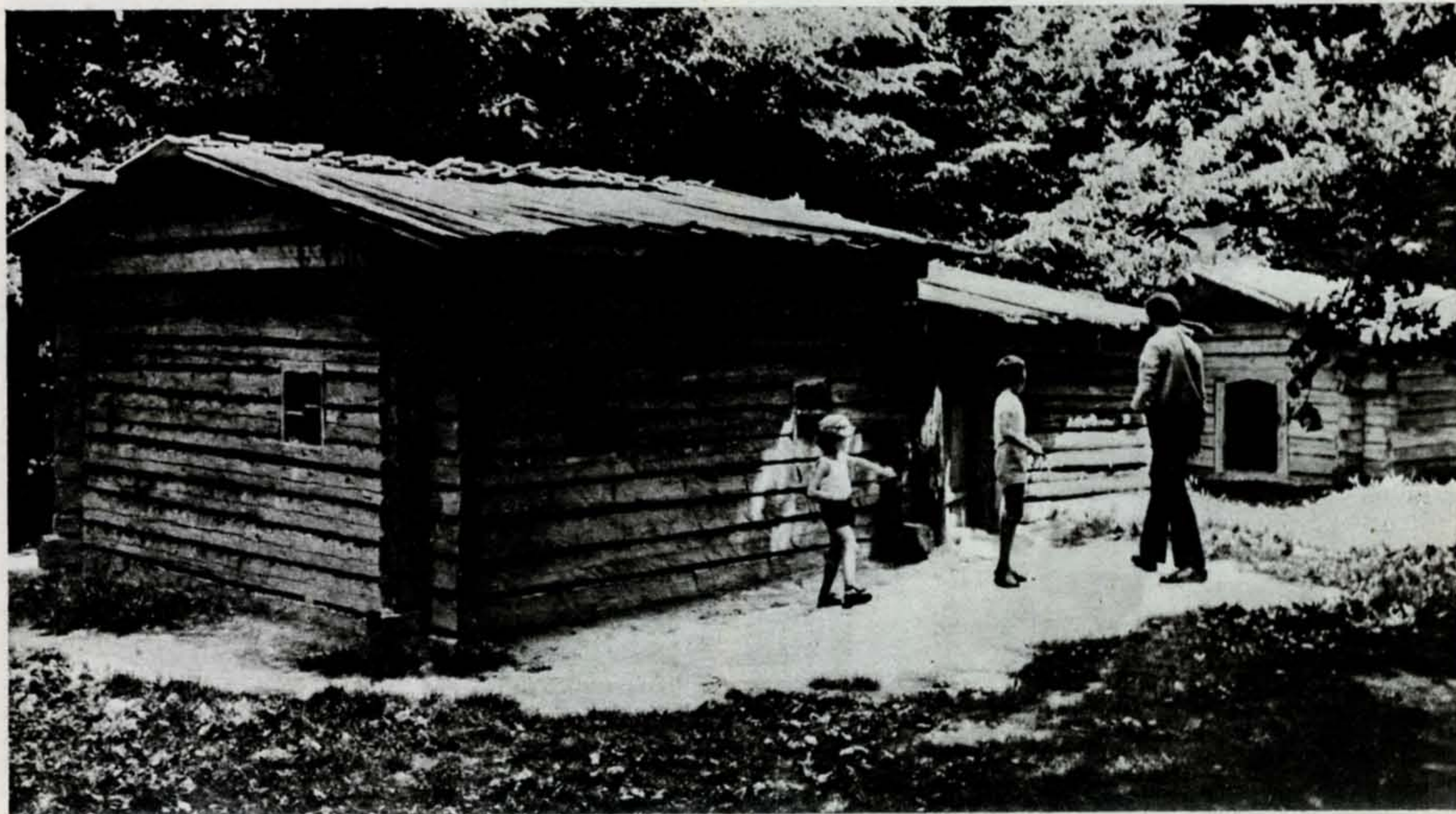
З наступним етапом розвитку житла знайомить садиба селянина-середняка з північної Ровенщини, до складу якої входять хата з кліттю, льох, ток і свининець. Як житлові, так і господарські приміщення мають «накотні» рублені

дахи, описані в попередній садибі. Ця універсальна конструкція застосовувалася до всіх основних типів селянських будівель. Особливість хати в тому, що відоме на всій Україні трикамерне планування житла зафіксоване тут у процесі його утворення. Проти хати з зачілка стоїть кліть. Простір між хатою та кліттю утворює своєрідні сіни, що мають лише дах і напільну стіну, з чола сіни відкриті. Оригінальні й не випадкові окремі конструктивні елементи хати, скажімо, вільчик — верхній коньковий брус покрівлі, в пази якого закладають драницю. Цей відомий ще з давньо-

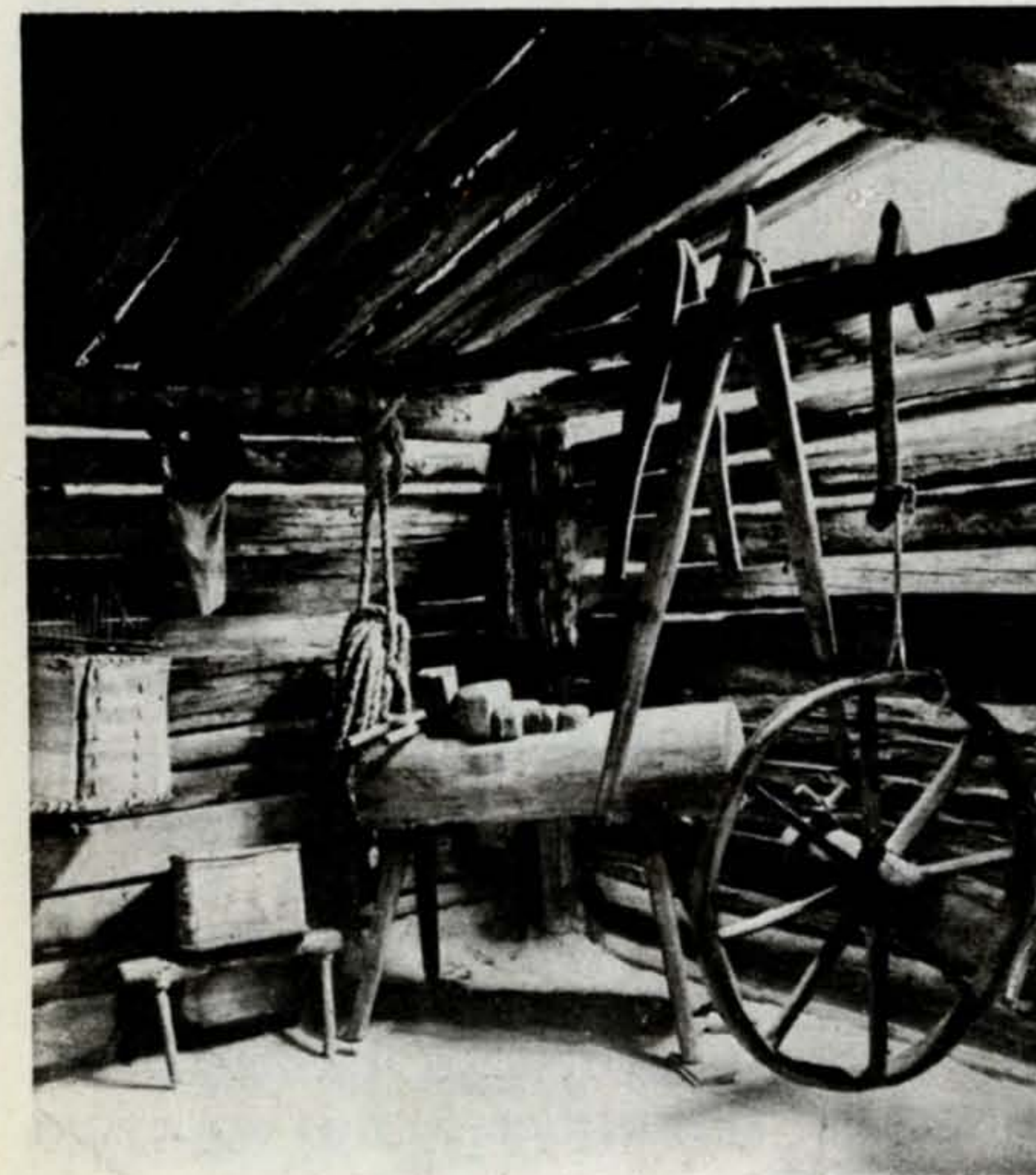
руської доби прийом поширений у народній архітектурі півночі Росії під назвою «охлупень», а також у Карпатах у гуцулів під назвою «буркниця».

У хаті відсутня стеля, і це давня особливість народного житла. Стеля як окремий елемент утворилась порівняно пізно, первісно ж у житлі утеплювали покрівлю, і цей архаїчний прийом дожив на Поліссі до ХХ ст. У найпростішому вигляді він зберігся в господарських будівлях, таких, як льох у цій же садибі (с. Нетреба Рокитнівського району). Це рублена стебка, опущена в землю на 40 см.

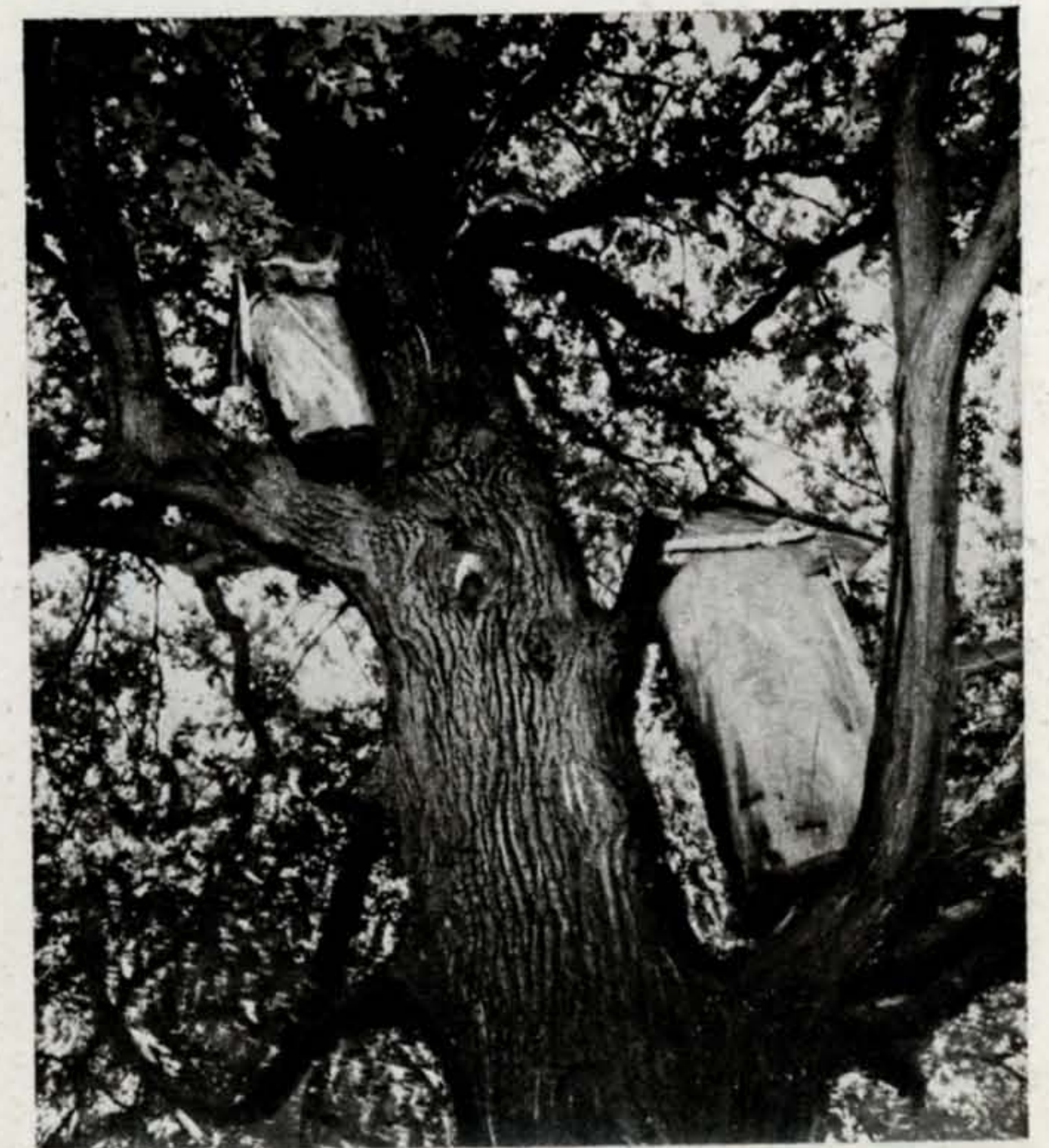
Садиба пасічника з Прип'ятського Полісся

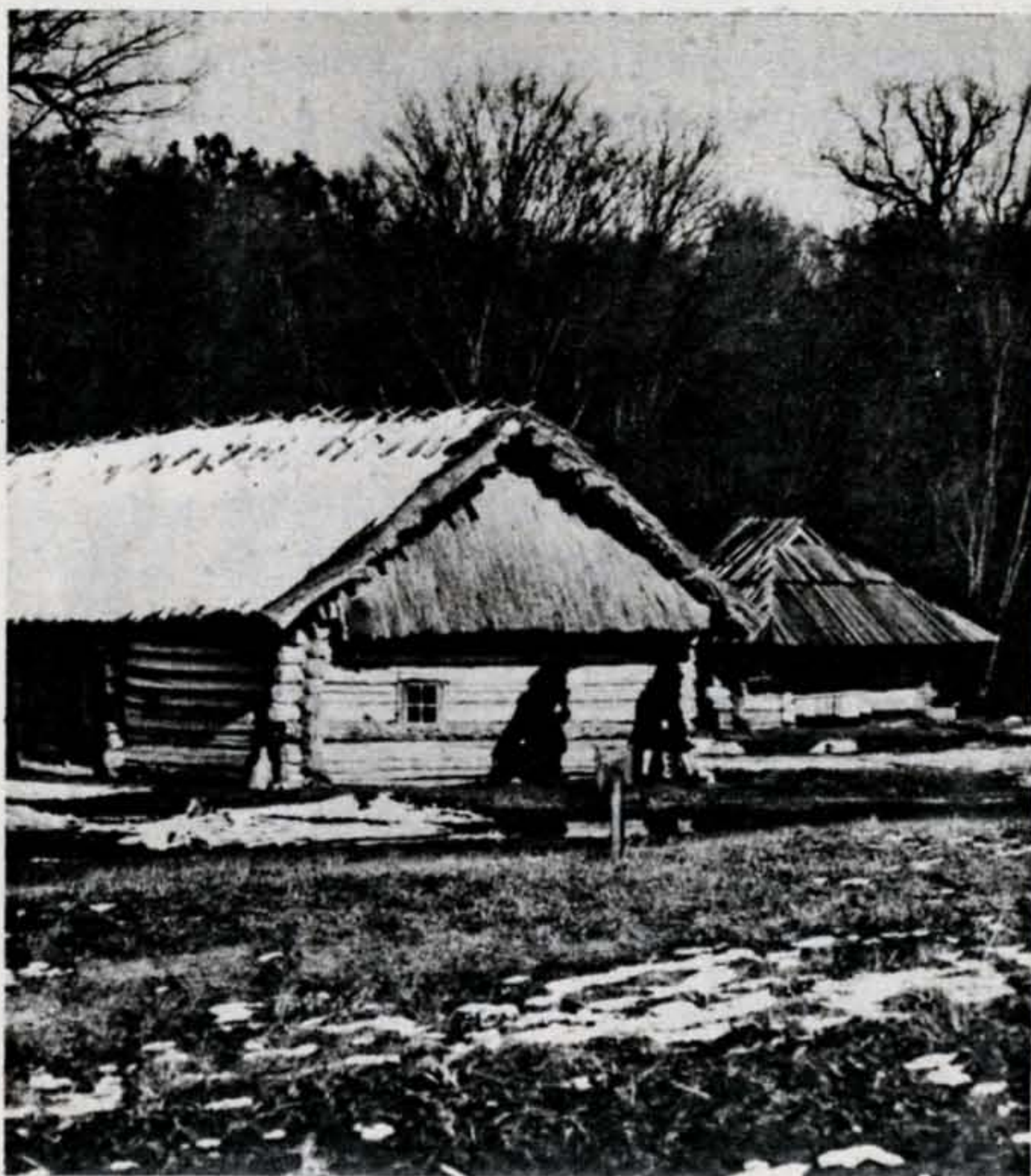

Начиння бортного пасіництва

Поліські борті

Хата (зліва) з с. Мульчиці Ровенської обл. XIX ст.

За кроснами

Дах «накотний», критий ражем (дерном) по шару костриці.

Поруч, на лісовій галявині, розмістилась садиба селянина-бідняка, що складається з хати, стебки, хлівчука й пасіки. Тут маємо господарство, в якому хронічна для Полісся нестача орних земель компенсувалася збиральництвом та бджільництвом. Представлене бортництво — перша стадія культурного бджільництва, яка від збиральництва відрізняється тим, що гніздо для бджіл довбають у стовбурі живого дерева або в товстій колоді, яка підвішується на дереві чи ставиться долі на під-

кладках. Такий вулик має товсті стінки й не потребує утеплення на зиму.

В сінях представлено знаряддя й обладнання цього традиційного бджільництва.

Дахи будівель цієї садиби порівняно плоскі й надзвичайно прості конструкції. Хлівчук (с. Грабунь Рокитнівського району) має односкхилий дах, а хата (с. Блажове Рокитнівського району) й стебка (с. Юрове Олевського району) — двосхилі дахи з драниць, укладених на край зрубу стін, і повздовжні кладі, встановлені на простих підкладках.

Така конструкція займає проміжне місце між примітивними «накотними» дахами й дахом на дідку, з якими вона, очевидно, традиційно пов'язана.

У вбогій поліській хатині, якій близько 100 років, збереглося майже все її давнє обладнання: піч-кам'янка на дерев'яній основі, повздовжня лава, світач, жорна, стаціонарно встановлені перед полом, жердка, ослін з ногами-сучками та столик на покуті на вкопаних у землю сошках. Якщо додати прості полиці з посудом, бодню для одягу, розмаїте вбрання й тканину з вибіленого лляного полотна, то цим і вичерпаємо перелік хатніх предметів та обладнання. Хата напівкурна, мазана й білена зсередини.

З далшим етапом розвитку життя знайомимось у хаті з північно-східної Ровенщини (с. Мульчиці Володимирецького району). До хати через сіни приставлено рублений покліт, до якого в свою чергу прибудовано тристінком кліть. Таке планування подібне до поширеної чи не по всій Україні «хати через сіни», або «хати на дві половини», з двома житловими приміщеннями, зв'язаними сіньми. На цій хаті можемо простежити еволюцію вікна на Поліссі — від волокового із засувкою до вікна з луткою й віконною рамою. Причількове вікно первісно мало лутки — дошки, вкладені в пази зрубу (прийом, відомий археологам по будівлях IX—XII ст.).

СЕКТОР

«ВОЛИНСЬКЕ ПОЛІССЯ»

З Правобережного Полісся окремо виділяють Західне, або Волинське, Полісся, що займає верхів'я річок Прип'яті та Стоходу, а також басейни річок Тур'ї й Вижівки.

Народна архітектура не знає тут такого розмаїття типології будівель і конструкцій, як на Лівобережному та Середньоприп'ятському Поліссі. Стіни рублені з соснових, вільхових чи осикових плах або брусів, навіть найдавніші — на кроквах, криті соломою, в'язані парками чи трійцями по латах. Усі дахи чотирисхилі, і лише на півночі цієї місцевості зустрічаємо двосхилі. Стебки як окремі будівлі — невідомі, а споруди аналогічного призначення — покліти, прибудовані до хат.

І все ж природно-географічними умовами, історичною долею, низькими темпами суспільного розвитку цей край близький до Середньоприп'ятського Полісся. Вражає його відсталість у суспільному розвитку: на початку XX ст. тут можна було зустріти курні, однокамерні (без сіней) хати, а із вжитку ще не вийшла соха і плетена борона. Прибутки від господарства були такі мізерні, що селяни ледь-ледь зводили кінці з кінцями. Непосильні викупи й податки, класове розшарування призводили до зубожіння селянських мас, що штовхало їх на відчайдушну боротьбу за землю.

У народному будівництві відома традиція спорудження замкнутих комплексів, які, крім господарських, виконували й оборонні функції. Давно минули часи, коли проста дерев'яна стіна могла дати надійний захист, однак замкнуті комплекси продовжують своє традиційне існування. Відомі вони й на Україні, зокрема на Чернігівщині; у Карпатах під назвою «гражда»; на Волинському Поліссі під назвою «окружник», «окружний двір», «околистий двір», «окружний підварок». Такий замкнутий комплекс представлено в садибі, що складається з окружного двору,

вітрячка й подка на сіно (подвір'я належало багатому поліщукові).

Окружний двір (с. Солов'ї Старовижівського району) — замкнута споруда з двором усередині, зручна для ведення скотарського господарства. Рублена з вільхових плах-пазниць, група прихатніх приміщень (комора, сіни, хата, покліт), побудована в середині XIX ст., займає один бік квадратного двору. Далі по периметру послідовно йдуть рублені з соснових плах господарські приміщення (колешня, сутки, шопа, шопа з воротами, «круглі» хліви на двоє воріт, сутки, сілник на соломі й сіно та прибу-

Окружний двір з с. Солов'ї Волинської обл. XIX ст.

дований до нього керат — кінний привід січкари, шопа з олійницею та воротами).

Курна хата — типова для Волинського Полісся, але в порівнянні з Середньоприп'ятським має значні відмінності. Одразу помічаємо відсутність причілкового вікна — тут до хати прибудований покліт. Стеля з таких же товстих плах, як і стіни.

Поряд з господарством заможного селянина притулилася бідняцька садиба, яка складається з хати й шпихіра. Хата із с. Самари Ратнівського району (збудована 1587 р.) — без сіней, курна, з малень-

кими волоковими вікнами, засувками та рамами на 12 маленьких шибочок, з дверима на воротні та стіновим димоволоком — каглою. Обладнана системою жердок-гряд для сушіння дров, зілля та мокрого одягу, прокурена за 400 років існування, хата — рідкісний зразок народної архітектури XVI ст. Шпихір із цього ж села, призначений для зберігання збіжжя та продуктів харчування, був у спільному користуванні кількох поріднених сімей.

Група вітряків-кругляків, мов оборонні вежі, височіє на пагорбі. Це вітряки-шатрівки, у яких на вітер повертається лише дах з крила-

Старовинні жорна

Вітряки-кругляки в експозиції «Полісся»

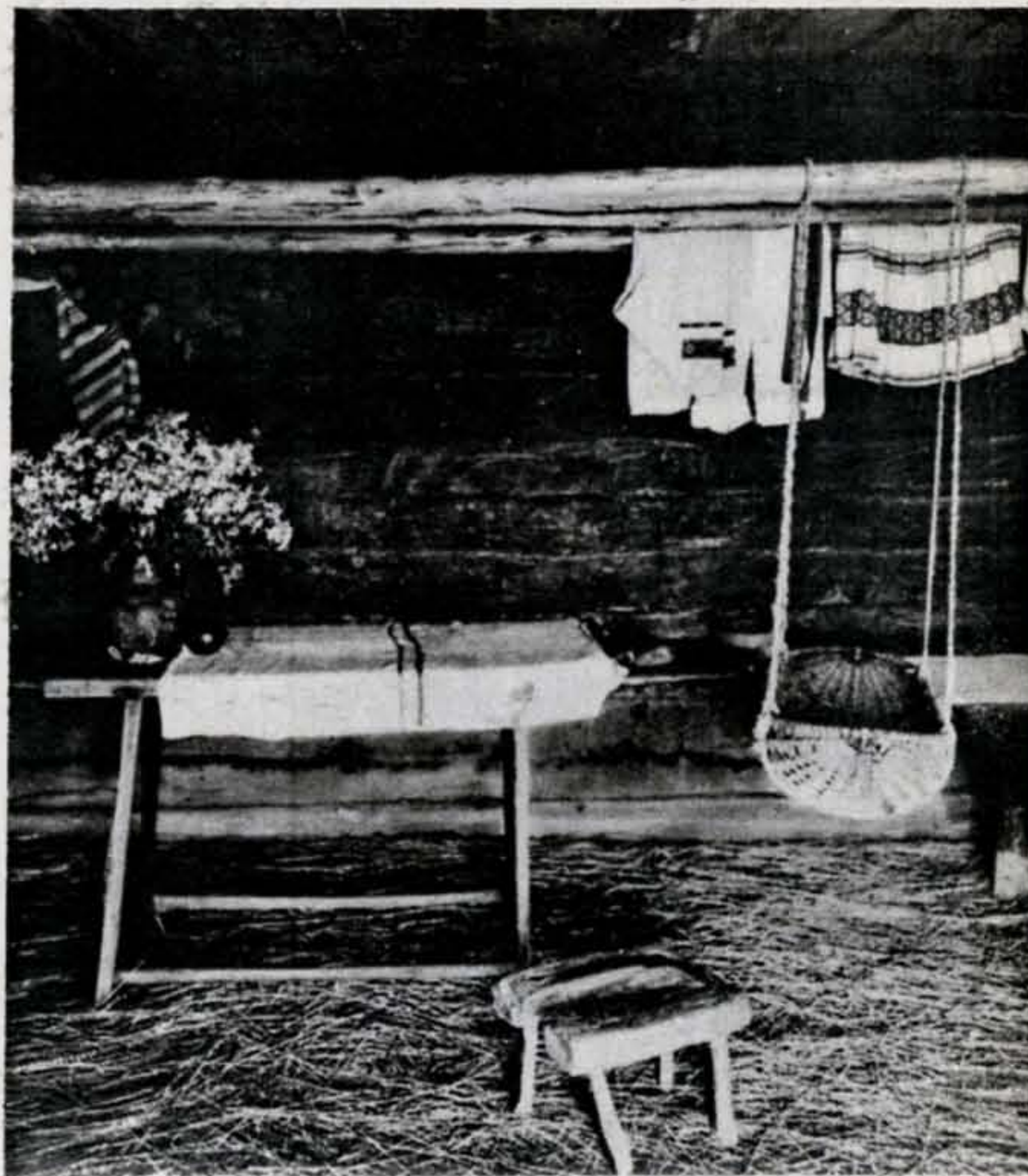

Кінний привід січкари
(керат)

У курній хаті
з с. Самари Волинської
обл. 1587 р.

Шпихір із с. Самари
Волинського Полісся.
XVIII ст.

Кузня з с. Залюття
Волинської обл.
Початок XX ст.

ми, корпус з обладнанням стоїть нерухомо. Всі вітряки-кругляки восьмигранні, рублені. Вітряк 1905 р. з північної Сумщини (с. Ширяєво Путивльського району) — рублений, дубовий, корпус догори звужений, дощаний дах складної форми. Жорна розміщені на першому поверсі, а баклуші — у підвалі, куди через весь вітряк веде вертикальний торчковий вал. Вітряк кінця XIX ст. з центральної Сумщини (с. Юнаківка Сумського району) — приземистий, без звуження догори, корпус рублений із дуба. Жорна — на другому поверсі, на

першому — комора. У вітряку з північної Ровенщини (с. Мала Морочна Зарічненського району) рублений з вільхи корпус сильно звужений догори, двосхилий дах критий колоною дошкою. Жорна на другому поверсі. Вітряк із західної Чернігівщини (с. Смолин Чернігівського району) має стрункий корпус, рублений з дубових брусів, тибльованих довгими лопатнями. Дах критий дошками.

Після завершення будівництва в експозиції буде представлено понад 70 архітектурних об'єктів — житлових, господарських споруд.

ПОДІЛЛЯ

Поділля займає басейн Південного Бугу та лівий берег Дністра.

Воно розташоване в лісостеповій правобережній частині України. Рельєф хвилястий, подекуди пагорбиста рівнина, порізана ярами та балками, річками басейнів Бугу та Дністра.

За сучасним адміністративно-територіальним поділом воно охоплює Вінницьку, Хмельницьку, західну частину Тернопільської області та північні райони Одещини.

Довгі роки пригноблене селянство й міська біднота вели боротьбу як проти місцевих феодалів, так і проти чужоземних поневолювачів. Тут діяли селянсько-козацькі загони Косинського (1591), Наливай-

ка (1594–1596), Ганджі, Кривоноса, Павлюка, Морозенка, Богуна. В цих краях укрит себе славою народний месник Устим Кармалюк. Народні маси брали активну участь у визвольній війні українського народу 1648–1654 рр.

Протягом 1672–1699 рр. подільські землі були загарбані султанською Туреччиною. Потім майже століття тут панували феодали Речі Посполитої. Правобережна Україна в 1793 р. возз'єдналася з Росією, а в 1796 р. була створена Подільська губернія з головним містом Кам'янець.

Експозиція «Поділля» представлена фрагментом села так званої безсистемно-вуличної забудови —

найхарактернішої для Подністров'я XIX ст. Саме тут збереглися найдавніші поселення, архітектура яких відзначається масштабністю, раціональним застосуванням будівельних матеріалів, конструкцій та декору. Основною конструкцією споруд був дерев'яний каркас. В експозиції відтворено основний тип садиби — відкритий двір з варіантами розташування житлових та господарських будівель різних соціальних груп селян.

Для споруд характерні високі чотирискіли дахи з дуже розвинутим гребенем, а в ряді районів Хмельницької та Тернопільської областей покрівля має уступи по всій площині, так звані «стріхачі». Настінний

розпис, як один із засобів декоративного оздоблення житла та господарських споруд, має давню традицію й зберігся до початку XX ст.

Огляд експозиції розпочинається від місця відпочинку, звідки видно два водяних млини, розташовані в яру під горою.

Млини були поширені на Поділлі з його численними річками та струмками. Ліворуч від дороги, на краю села, розташована невелика мурована споруда під солом'яною стріхою. Це корчма («шкальня») початку XIX ст., побудована з масивних кам'яних плит. Інтер'єр її дуже простий: попід стінами розміщені широкі лави та довгий стіл. Освітлення дуже примітивне. По-

середині приміщення знаходиться стовп, до якого прикріплені скіпки.

Далі розташована садиба селянина-середняка з південних районів Хмельниччини з хатою 1892 р. з с. Кадиївці Кам'янець-Подільського району. Хата напівкурна, каркасної конструкції, обмазана глиною. Фактурне оздоблення стін зроблено дерев'яним штампом по сирій обмазці. Віконні прорізи обрамлюють профільовані наличники з глини, виділені білим кольором. З обох боків двері оздоблені ліпленими вазонами, схожими за композицією на традиційні мальовані.

Планування житла типово для України кінця XIX — початку XX ст.:

дві хати через сіни, у яких відгороджено комору. В більшій хаті сім'я, як правило, не жила. Це святково прибрано, так звана «чиста» хата. У малій хаті лави застелені білими конопляними налавниками, а попід вікнами прибиті чорні підвіконники з геометричним орнаментом. На жердці висить повсякденний жіночий одяг: чорна вовняна заплата (катринця), крайка, сорочка. В миснику виставлено ужитковий посуд та кераміку декоративного призначення, яка прикрашувала житло. У великій хаті спостерігається вплив міського побуту початку XX ст. Тут — дерев'яне ліжко, стіл з точеними ніжками, різьблений мисник із шафкою «царни-

Корчма (шкальня)
з с. Теремці
Хмельницької обл.
Початок XIX ст.

Хата з с. Кадиївка
Хмельницької обл.
1892 р.

Подільська кераміка
в хаті з с. Кадиївка

Хата з с. Луги
Вінницької обл
Середина XIX ст.

Пам'ятка народної
архітектури — церква
з с. Зелене
Тернопільської обл.
1817 р.

ком», піч, оздоблена паперовими витинанками.

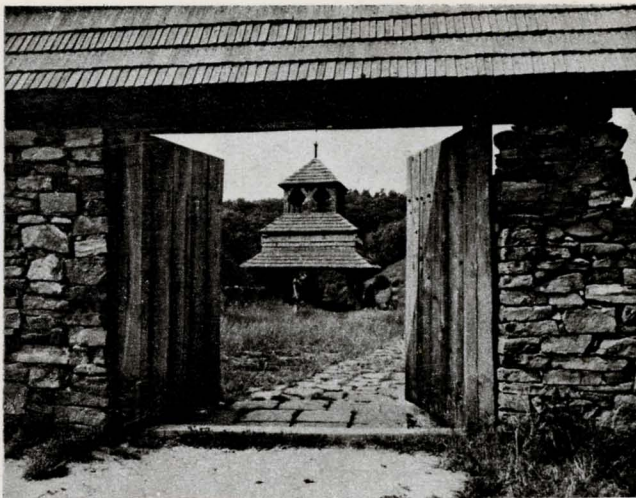
Господарські приміщення — шопа каркасної конструкції та круглий плетений з лози курник — типові для південної Хмельниччини.

Садиба селянина-середняка із с. Луги Чечельницького району Вінницької області з шопою та курником — зразок народної архітектури південно-східної Брацлавщини. Хата 1845 р. збудована у зруб та обмазана глиною, тридільна в плані: хата — сіни — хата. Інтер'єр традиційний, але у великій хаті біля затильної стіни розміщено дві паралельні жердки, які нагадують поліські гряди. Їх завішували рядами, а в свята — рушниками й

складали на них випрану білизну, верхній одяг. Цікава також мальована скриня з типовим орнаментом, який перегукується з настінним розписом. Це — розлогий вазон з ринкою, який так любили малювати жінки по коминах та стінах.

В експозиції представлений комплекс культових споруд західного Поділля (Тернопільщина): церква Миколая (1817 р.) із с. Зелене, дзвіниця із с. Кут-Товсте, ворота, реставровані за зразком воріт із с. Ягільниці, огорожа із с. Кошилівці тощо.

За пагорбом знаходиться водяний млин із сукновальнею (перша половина XIX ст.), перевезений з урочища Коютин Яр, що непода-

Дзвіниця з с. Кут-Товсте Тернопільської обл. 1830 р.

Млин із с. Ломачинці Чернівецької обл. І половина XIX ст.

Подвір'я садиби з Подністров'я — с. Яришів Вінницької обл. Кінець XVIII ст.

лік с. Ломачинці Сокирянського району Чернівецької області. Млини такого типу мають наливне колесо великого діаметру, що дає можливість приводити його в рух невеликим потоком води.

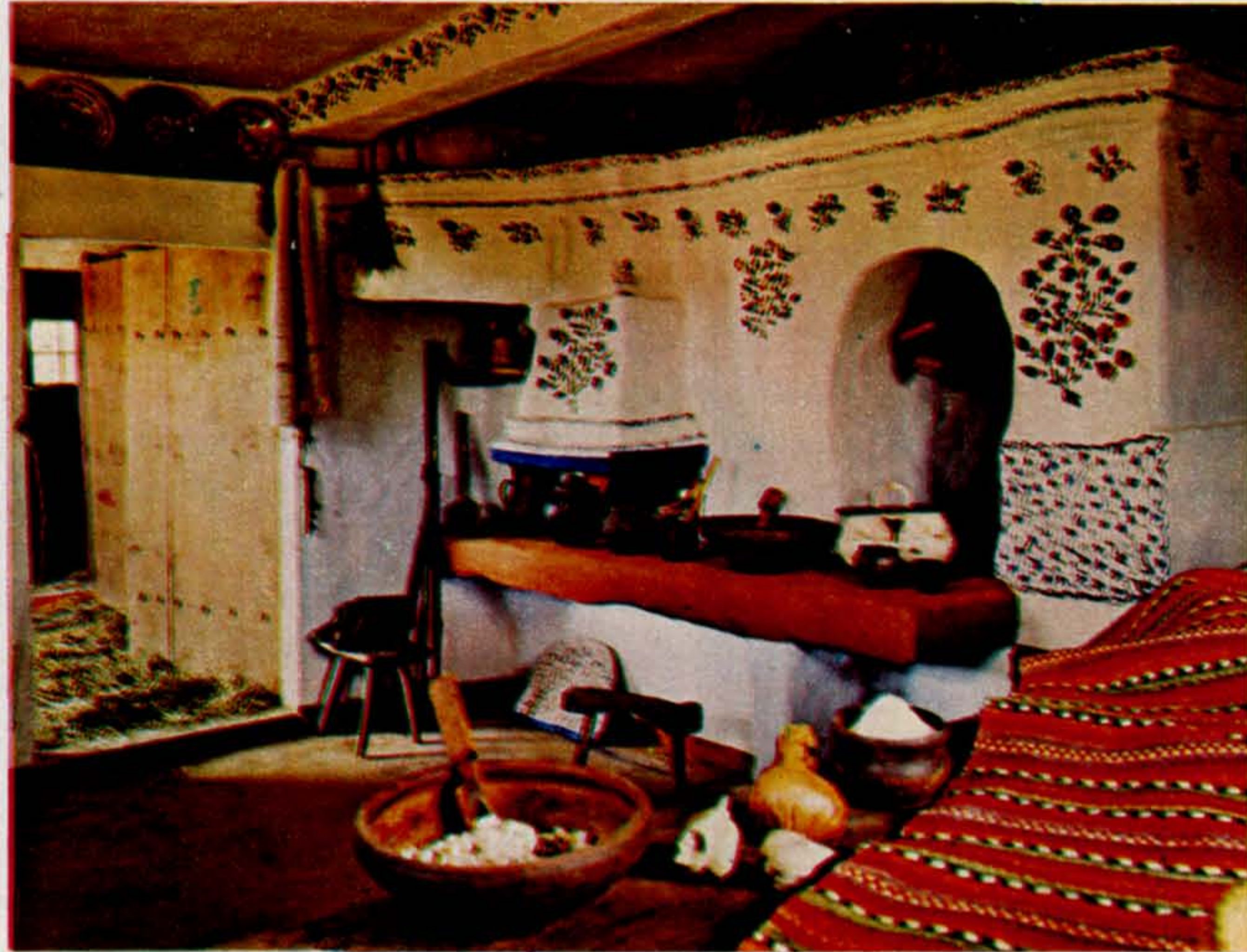
До садиби селянина-середняка з Подністров'я входить хата кінця XVIII ст. (с. Яришів Могилів-Подільського району Вінницької області), шопа, комора, саж. Усі споруди каркасної конструкції. Вдале використання народними майстрами рельєфу місцевості, різноманітних будівельних матеріалів — дерева, глини, каменю свідчить про високу будівельну культуру. Стіни й піч хати прикрашені розписами. Долівка, припічок, димар, призьба

підведені червоними та синіми підводками. Розписи виконані народною майстриною із с. Слобода Яришівська. Для розписів та підводок використовувалися саморобні фарби, виготовлені з рослинних соків, жовта, біла та червона глини, сажа, попід, синька. На подвір'ї садиби знаходяться вироби з каменю селянина-каменяря: точильні круги, жорна, довбанки, надмогильні хрести, бруски, ступи тощо.

Далі знайомимося з житлом сільської бідноти — напівземлянкою (бурдеем). У них часто жили безземельні селяни, які працювали по найму. Інтер'єр цього житла дуже простий: піч, «постіль», лава, маленький, без скатерки, стіл, одна

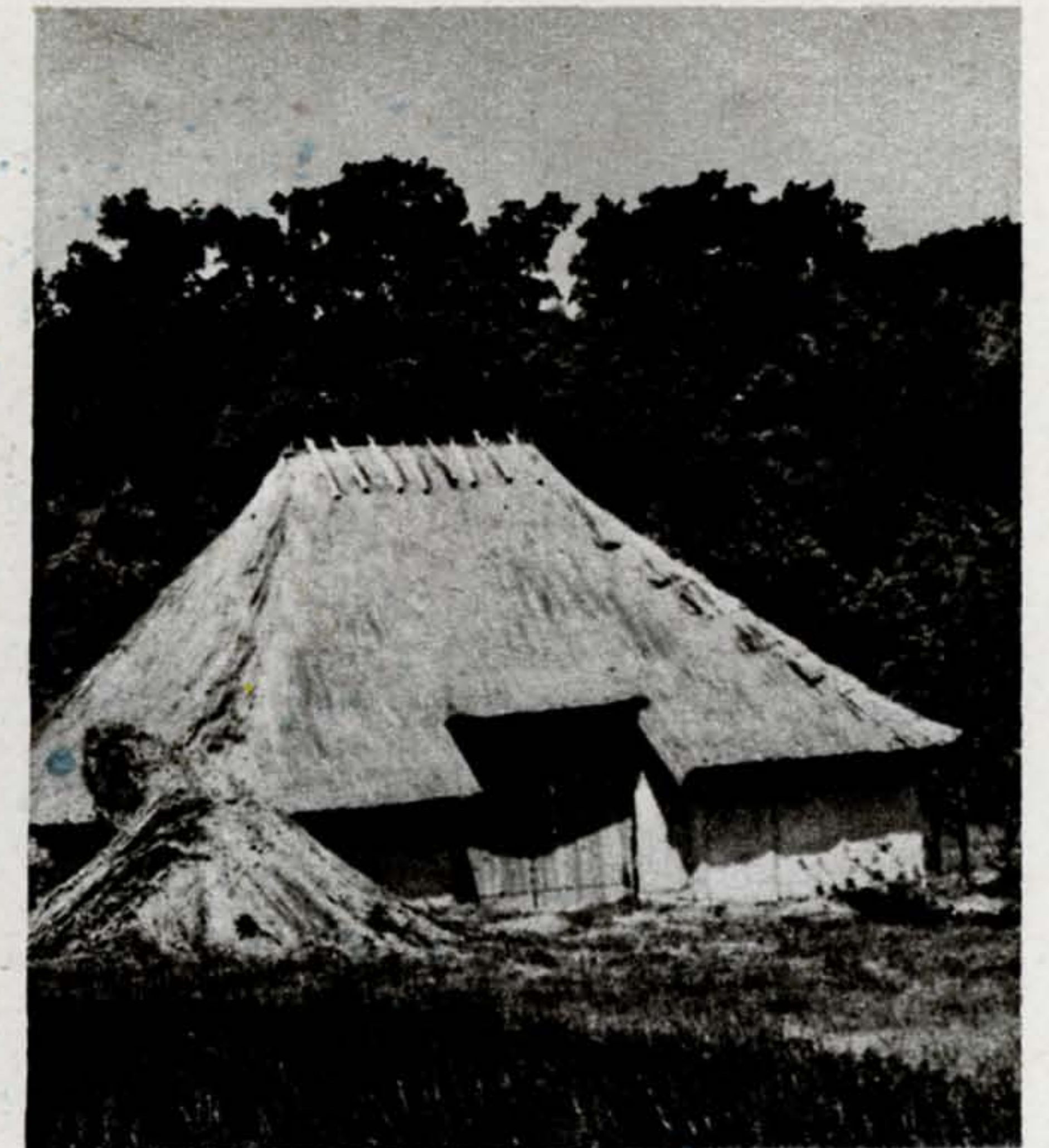
Інтер'єр хати з
с. Яришів

Бідняцьке житло
(бурдей) із с. Яришів
Вінницької обл.
Середина XIX ст.

Хата в садибі з с. Пужайкове Одеської обл.
Середина XIX ст.

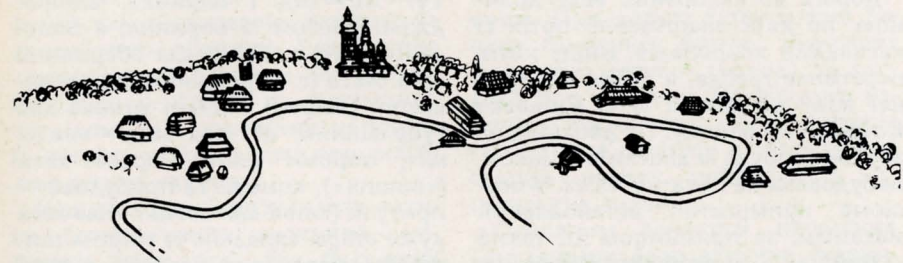
Клуня в садибі з с. Пужайкове

свитина на всю сім'ю. Бурдей використовувались і як господарські приміщення для утримання худоби, і як зимівники для бджіл (темники). Їх також будували при в'їздах до села для сторожі або в полі для тимчасового перебування людей.

Поруч розташована садиба селянина-середняка з північної Одещини — із с. Пужайкове Балтського району. На подвір'ї — хата, шопа, комора, клуня, темник, криниця, пасіка. Конструктивна основа жит-

лових і господарчих споруд — каркас із закидкою колотими ділями (хата) і каркас, заплетений лозою (господарські приміщення). Кліматичні умови, місцеві будівельні матеріали та народні традиції зумовили своєрідне архітектурно-просторове, планувальне і конструктивне вирішення споруд.

Будівництво експозиції триває, тут буде споруджено заїжджий двір, кузню тощо, обладнано місця відпочинку.

КАРПАТИ

Експозиція «Карпати» ділиться на сектори, що відповідають основним етнографічним групам карпатських українців. По оглядовому маршруту вони розміщуються так: «Гуцульщина», «Бойківщина», «Лемківщина», «Львівщина», «Закарпаття», «Буковина», «Покуття» та «Підгір'я».

ГУЦУЛЬЩИНА

Коли зоряної ночі дивитися на Карпати, то вони ніби переморгуються з небом численними вогниками, так само розсіяними в просторі, як і зірки. То світяться вікна осель, розкиданих у горах. Таке тут своєрідне планування сіл:

у долині розташовується центр села з найбільш скупченою забудовою, високо в горах — присілки (групи садиб) або й окремі садиби на великій відстані одна від одної. Лише на ярмарок або у свято гуцули спускалися з гір у село.

Будівлі в садибах гуцулів розміщуються вільно, незалежно від дороги та стежок. Визначальними умовами тут є орієнтація житла до сонця, зручність у веденні господарства, економія ґрунту, придатного для городу чи сіножаті. Суворі умови життя в горах спонукали до будівництва гражди (замкненого двору). Гражди розвивалися від найпростіших, коли двір обгороджувався стіною з дашком, до

складних комплексів з двома й більше дворами.

Дорога до експозиції веде долиною, по якій влаштовано потік із каскадами водоспадів. Вище потік перетинає гребля, а лоток несе від неї воду до млина із с. Снідавка Косівського району. Це двокамерна зрубна споруда із двосхилим дахом, побудована на початку XX ст. У першому приміщенні встановлений механізм, за принципом дії такий самий, як і у вітряків, тільки що колесо обертає вода. Друге приміщення використовувалось як комора. Трохи вище млина встановлено валило — простий пристрій для збивання ліжників.

Стежка в'ється вгору до садиби

середняка, що складається з хати, комори, пасічини, пивниці, озниці. Тут же — сад і царинка, загорожені плотом із вориння, а неподалік хати — оборіг для зберігання сіна. Хата (с. Бережниця Верховинського району) у плані типова для Гуцульщини: це ліва хата — «нижня», хороми (сіни), права хата («вишня»), комора та прибудови — притули (хліви для овець). Ліва хата дуже стара, складена із міцних широких смерекових протесів у зруб (під її підвалинами знайдено монету кінця XVII ст.). В ній маленькі вікна, курна піч. Права хата та інші приміщення зведені пізніше, її сволок та одвірки прикрашені різьбленням, протеси щільно при-

гнані й стругані (гембльовані). В цій хаті встановлено верстат, на якому тчуть ліжники. Гуцульщина славиться різьбленням по дереву, особливо с. Яворів на Косівщині, де відомі цілі покоління майстрів. В інтер'єрі хати представлено різьблені стіл та скриню.

Над урвищем притулилася хата на безземельного селянина — маленька (сіни-хата), без будь-яких прибудов, з двосхилим невисоким дахом. Такі споруди називали бухнениками, бухнями. В хаті представлено писанкарство.

Віддалік на підвищенні встановлені хрещата одноверха церква та дзвіниця. Далі дорога між лама-ними лініями двох рядів загорожі,

що звуться сутками, підіймається вище. При дорозі встановлено ще одну бідняцьку бухню, збудовану з «віблого дерева» (колода), та хату 1843 р. з с. Шепіт Косівського району. Витончена орнаментация сволоків та одвірків в інтер'єрі засвідчує велику майстерність гуцульських зодчих.

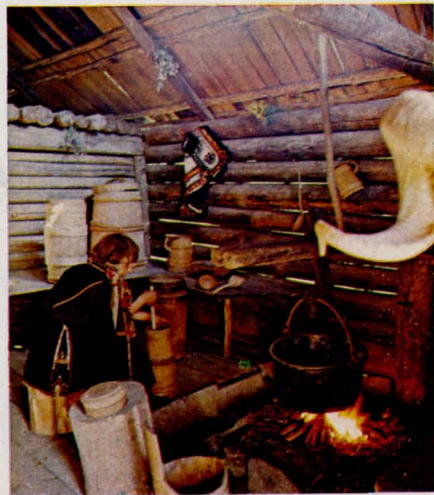
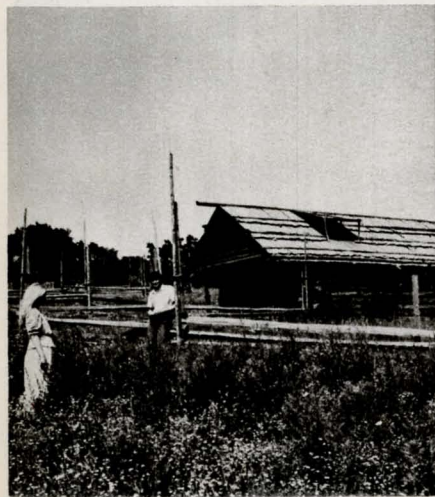
Основним заняттям населення Гуцульщини було відгінне тваринництво на гірських пасовиськах. У музеї представлено фрагмент вівчарської полонини з основною спорудою — стаєю, перевезеною з полонини Германівка. Це однострубна будівля, складена із смерекових колод, без вікон, перегорожена на дві частини: ватарник

Хата-бухня з селища
Верховина Івано-
Франківської обл.
Кінець XIX ст.

Стая з полонини
Германівка Івано-
Франківської обл.
Початок XX ст.

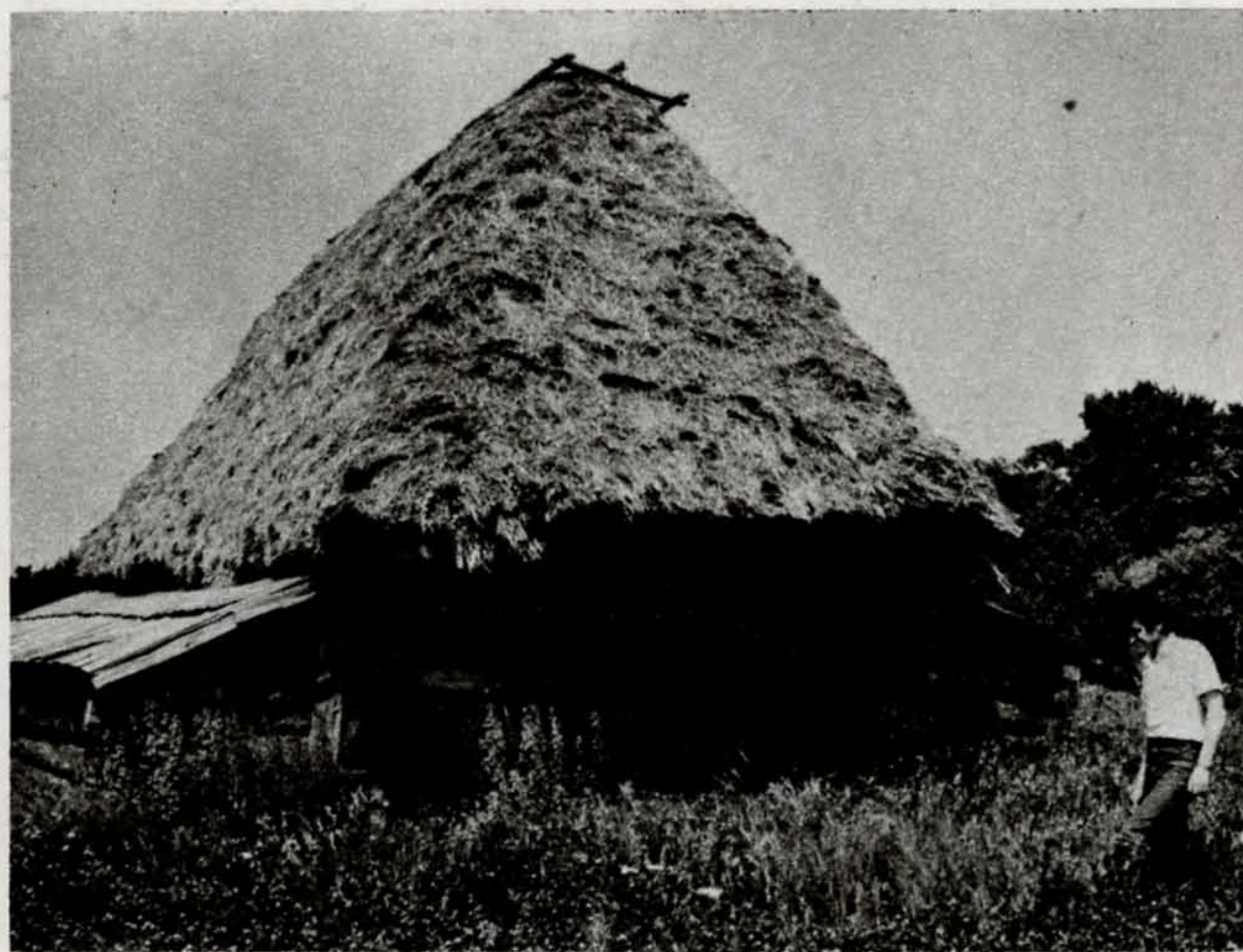
Інтер'єр стаї з
полонини Германівка

та комору. Тут експонуються пристосування для виробництва сиру, а також кінська зброя, різьблені дерев'яні тарниці й под. Під лісом встановлено криничку з довбаним кайдубом, біля кошари — застайка — один з найпростіших типів житла, де ночували вівчарі. Зимою худобу часто переганяли до зимарки. Ці будівлі різних типів, але обов'язково мали хату та стайню. Одну з таких зимарок із присілка Прелуки біля м. Рахів встановлено в експозиції. На Закарпатті зимарка має архаїчну назву — пастирка. Це трикамерне житло (комора — хороми — хата) з хлівами, розташованими з чільної та напільної стіни. Пастирка побудована у

1840-х рр. Хата зведена із широких колених смерекових протесів, курна, з одним волоковим вікном. На дверях — дерев'яні замки, а на одному з одвірків видно сліди добування «живої» ватри — вогню способом тертя. Дах критий соломомою, гребінь притиснутий ярмом, на бантинах покладено плетений із ліщини щит, де влітку сушили ягоди, фрукти, гриби.

Унизу видно велику споруду, розташовану під пагорбом. Ззовні вона нагадує фортецю. Це садиба куркуля — гражда з двома дворами. Перед хатою — чистий двір, за нею — господарський. У чистому дворі розташовані дві комори та дровітня, подвір'я викладене ма-

Колиба з урочища
Волове Івано-
Франківської обл.
Початок XX ст.

Пастирка з Рахівщини
Закарпатської обл.
Середина XIX ст.

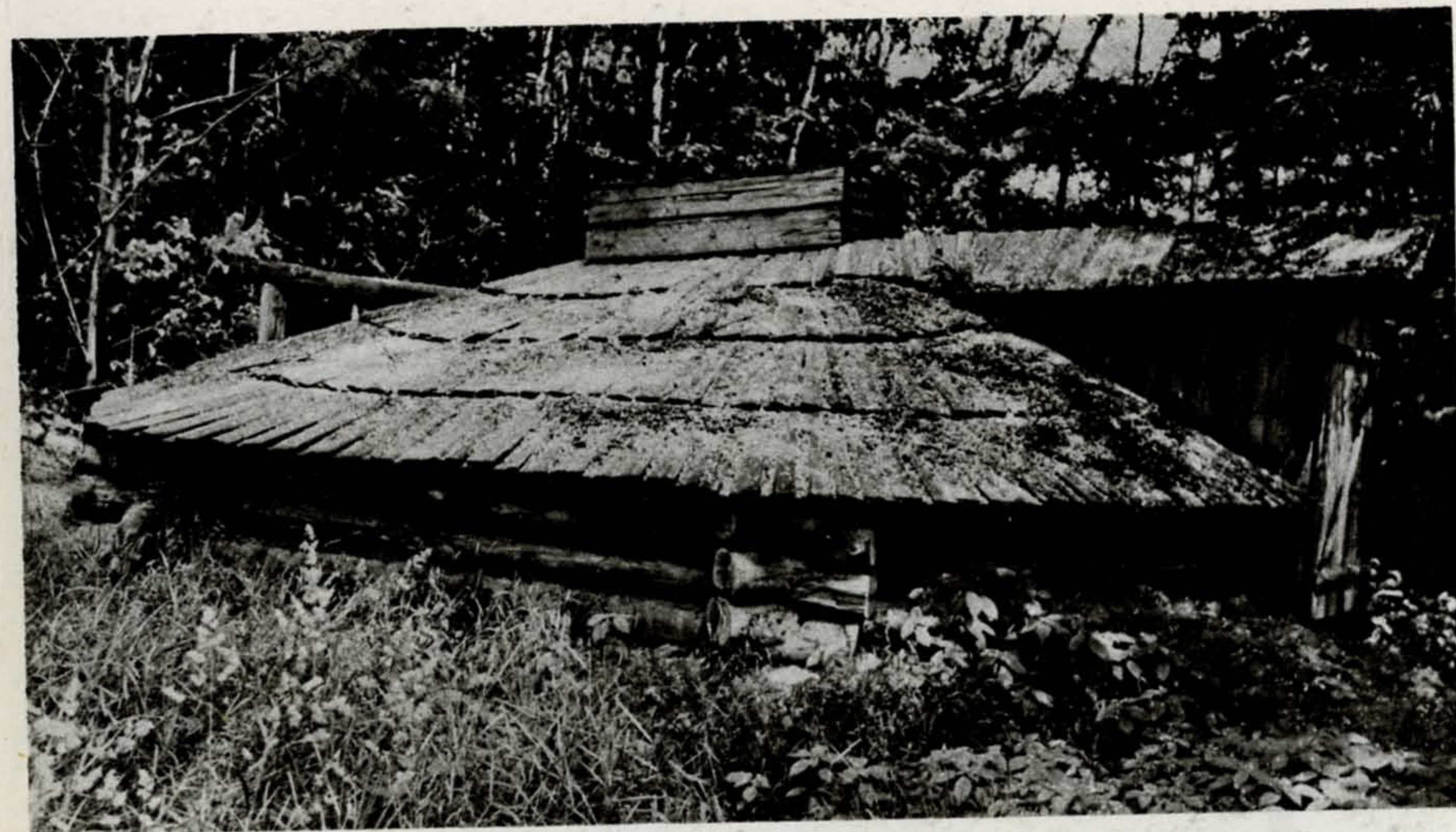
сивними кам'яними плитами. Хата велика — на дві половини, навколо хати — притули. Ліва хата прибрана скромно, навіть убого. В ній жили наймити чи годованці. Права хата — газдівська. Тут показані барвисті ліжники та рядна (верети), багатий одяг, мосяжні топірці та палиці (келефи), різьблені свічники-трійці, розписані миски, мальовані на склі образи, розкішно гравірована рушниця (кріс), пістолі, дорога торба (тобівка). В господарському дворі, під навісами, — вози, сани, різноманітний господарський реманент, що свідчить про багатство куркуля.

При потоці, в затінку дерев, установлена восьмигранна коли-

ба — тимчасове житло лісорубів у лісосіках (бутинах). Колиба рублена із товстих смерекових колод без стелі. В даху над ватрою — димник. Навколо ватри розміщені помости (штонди), на яких спали лісоруби. На горі видніє колиба такої ж конструкції, але чотиригранна, характерна для початку XX ст.

БОЙКІВЩИНА, ЛЕМКІВЩИНА, ЛЬВІВЩИНА, ЗАКАРПАТТЯ

Західні сусіди гуцулів — бойки — заселяють Карпати на північних та південних схилах від річки Ломниця на сході до річки Сан на заході. Бойки зазнавали в минулому

нешадної експлуатації. Їхні культура та побут були позначені надзвичайною архаїчністю. На початку XX ст., наприклад, у селах Бойківщини переважали курні та напівкурні хати.

Східна та центральна Бойківщина має переважно садиби, де житло й господарчі споруди стоять окремо. В західній частині регіону домінує однорядний двір, в якому всі будівлі об'єднані спільним дахом. Хати здебільшого будували причілком до дороги. За ними тяглися вузькі смужки полів і городів. Наділи були інколи такі вузькі, що на них і віз не міг розвернутися.

В експозиції представлено сади-

бу із східної Бойківщини — хату, стайню, комору та пасіку. Із центральної Бойківщини встановлено хату 1909 р. із с. Тухолька Сколівського району Львівської області, що складається з хати, сіней, хати і комори. Таке планування (великі вікна, галерея перед хатою з різьбленими стовпчиками та аркою) було поширеним у заможних селян кінця XIX — початку XX ст. До складу садиби входять також велика стайня з боїщем, шпихір на збіжжя й інші будівлі.

Недалеко встановлена хата, побудована майстром Андрусом Палеем у 1822 р. Дата й ім'я майстра вирізьблені на одвірку. Хата типова для центральної Бойків-

щини: сіни — хата — комора. Стіни складені з грубих смерекових плениць, масивні й елементи дверей та вікон. Значна частина стіни закривається звисом стрімкого даху з порівняно невисокими стінами, на яких ледь помітні віконні прорізи; відсутність декоративного оздоблення створює враження суворості й монументальності. В хаті відтворено типовий інтер'єр бойківського курного житла першої половини XIX ст.

Ліворуч від дороги встановлено кілька садиб із західної Бойківщини з характерною забудовою, так званими «довгими хатами», а нижче, на пагорбі, формується експозиція зразків народного житла

різних районів рівнинної Львівщини. Одна з «довгих хат» перевезена із с. Гусне Великоберезнянського району Закарпатської області. В плані — це типове українське житло: сіни — хата — комора. Під одним дахом на відстані встановлена стайня, а простір між коморою й стайнею займає боїще (стодола). Хата курна, з волоковими вікнами, інтер'єр її надзвичайно простий, що говорить про тяжке минуле населення цього високогірного села.

У музеї представлено також народне будівництво та побут лемків. Архітектура в лемків неоднорідна: тут окреслюється декілька районів із своєрідними ознаками.

Садиба з с. Бережниця
Івано-Франківської
обл. Початок XVIII —
середина XIX ст.

Вхід до хати
(фрагмент) з
с. Тухолька Львівської
обл. 1909 р.

Надзвичайною декоративністю житла відзначаються поселення в долині річки Ослава. Навколо вікон, дверей, на самих дверях малювались орнаменти, здебільшого рослинні — «дерево життя», віночки тощо.

Лемківські церкви в архітектурно-планувальному й конструктивному вирішенні в цілому відповідають культовим спорудам, розповсюдженим у регіоні Карпат. Проте над бабинцем у них розвивається висока вежа-дзвіниця. Під впливом лемківської культової архітектури подібні церкви поширились у сусідніх районах Закарпаття, в басейнах річок Тур'я та Латориця. Одна з таких церков

(1792) перевезена із с. Канора поблизу м. Волівець на Закарпатті. Це двозрубна, тридільна, з трьома верхами споруда.

Бойківське народне будівництво довго зберігає прості архаїчні форми. Особливо цікава в цьому відношенні хата 1841 р. із с. Рекіти Міжгірського району Закарпатської області. Споруда зведена із широких смерекових плениць, елементи вікон і дверей оздоблені фігурними вирізами та розетками. В хаті відтворено типовий для житла верховинських селян інтер'єр: курна піч, дощаний під, застелений ліжником, масивні лави. Вікна волокові, з маленькими шибками, через них, а також через отвір

у стелі виходив дим. У хаті представлено один з характерних народних промыслів Міжгірщини — виробництво гунь. Поряд з хатою встановлено бажильник (пчолинок), а в ньому плетені з соломки вулики.

Неподалік — садиба мірошника: хата з с. Розтоки, стайня з боїщем та водяний млин із с. Пилипець, оборіг.

Долинне Закарпаття — один з найрізноманітніших історико-етнографічних районів Карпат. Підгірська частина його представлена комплексом будівель з басейнів річок Тур'я, Латориця та Уж. Тут, подібно до Бойківщини, поширені два типи планування

садиб: перший — споруди, розташовані вільно й кожна окремо; другий — споруди, встановлені в один ряд під спільним дахом. Садиба селянина-середняка (будівлі перевезені з с. Медведівці Мукачівського району) належить до першого типу: тут хата, стайня, комора та пивниця, збудовані із букових, тополевих та вільхових колод. Хата обмазана й побілена, а господарські приміщення лише шпаровані глиною. В садибі експонується виноградарське знаряддя.

Через дорогу розташована садиба другого типу — із с. Стричава, а також двокамерна хижа із с. Сімерки. Далі дорога круто повертає й спускається до потоку. Тут вста-

Пам'ятка народної архітектури — церква з с. Канора Закарпатської обл. 1792 р.

Хата з с. Рекіти Закарпатської обл. 1841 р.

Хата з с. Теремля Закарпатської обл.
XVIII ст. (?)

новлені садиби із низинного Закарпаття, що займає басейн Тиси при впадінні в неї рік Тересва, Теремля, Ріка. Земель для обробітку тут мало, тому села тісні, двори вузькі, однорядні чи дворядні — залежно від заможності селян.

До садиби із с. Теремля входять хата, хлів, криниця з журавлем, оборіг. Хата двокамерна — один з давніх типів житла. Стіни, складені із широких колених дубових брусів, що сягають ширини 70 см, зсередини клинцзовані, обмазані глиною й побілені, а ззовні лише шпаровані синіми смугами, які

Хата з с. Стеблівка Закарпатської обл.
Початок XX ст.

надають хаті мальовничості й підкреслюють конструкцію зрубу. Високий дах, критий соломою, пропорційно пов'язаний з площинами стін. З причілка під хатою поставлені проти сонця плетені із соломи вулики — кімаки. Двір обнесений паланком — загорожею із широких колених дубових дощок з ворітьми, характерними для цих районів. Рама воріт має противагу, оздоблену різьбленим геометричним орнаментом.

Під кінець XIX — на початку XX ст. в архітектурі житла цих районів відбулися певні зміни: сіни перетворилися на додаткову

Водяний млин з с. Пилипець
Закарпатської обл. Початок XX ст.

кімнату, а до хати влаштували окремий хід. Обидва приміщення не з'єднувалися між собою. Перед хатою, з метою захисту стіни та входів від негоди, будують криту галерею із різьбленими стовпчиками — турназ. Така хата із с. Стеблівка Хустського району розташована поряд із теремлянською.

До складу цієї садиби входять стодола (чурь), комора та кіш для кукурудзи.

Дорога понад потоком веде далі. За пагорбом, у долині, створюється експозиція народної архітектури та побуту етнографічно споріднених районів України — Підгір'я, Покуття та Буковини.

Небачено розквітла Україна за роки Радянської влади, сформувався новий, соціалістичний спосіб життя, добробут прийшов у кожному сім'ю. Радянська Україна — складова і невід'ємна частина Союзу РСР — впевнено йде по шляху будівництва комунізму. На власному життєвому досвіді трудящі України пересвідчилися, що тільки завдяки єдності й міцній дружбі з російським народом і всіма народами нашої Вітчизни вони змогли здобути свободу, рівність і соціальну справедливість, у всій повноті розкрити свої могутні творчі сили. Під прапором Великого Жовтня, під керівництвом КПРС здійснені докорінні зміни в житті народу,

здобуто великі успіхи в розвитку економіки, науки й культури. І це яскраво демонструє музейна експозиція «Народна архітектура та побут соціалістичного села».

В експозиції кожна область республіки представлена характерним зразком індивідуального сільського будівництва 1960–1970 рр. В інтер'єрах представлено вироби побутового призначення та хатнього вжитку, які виготовляють підприємства місцевої промисловості, народні майстри та художні промисли кожної області.

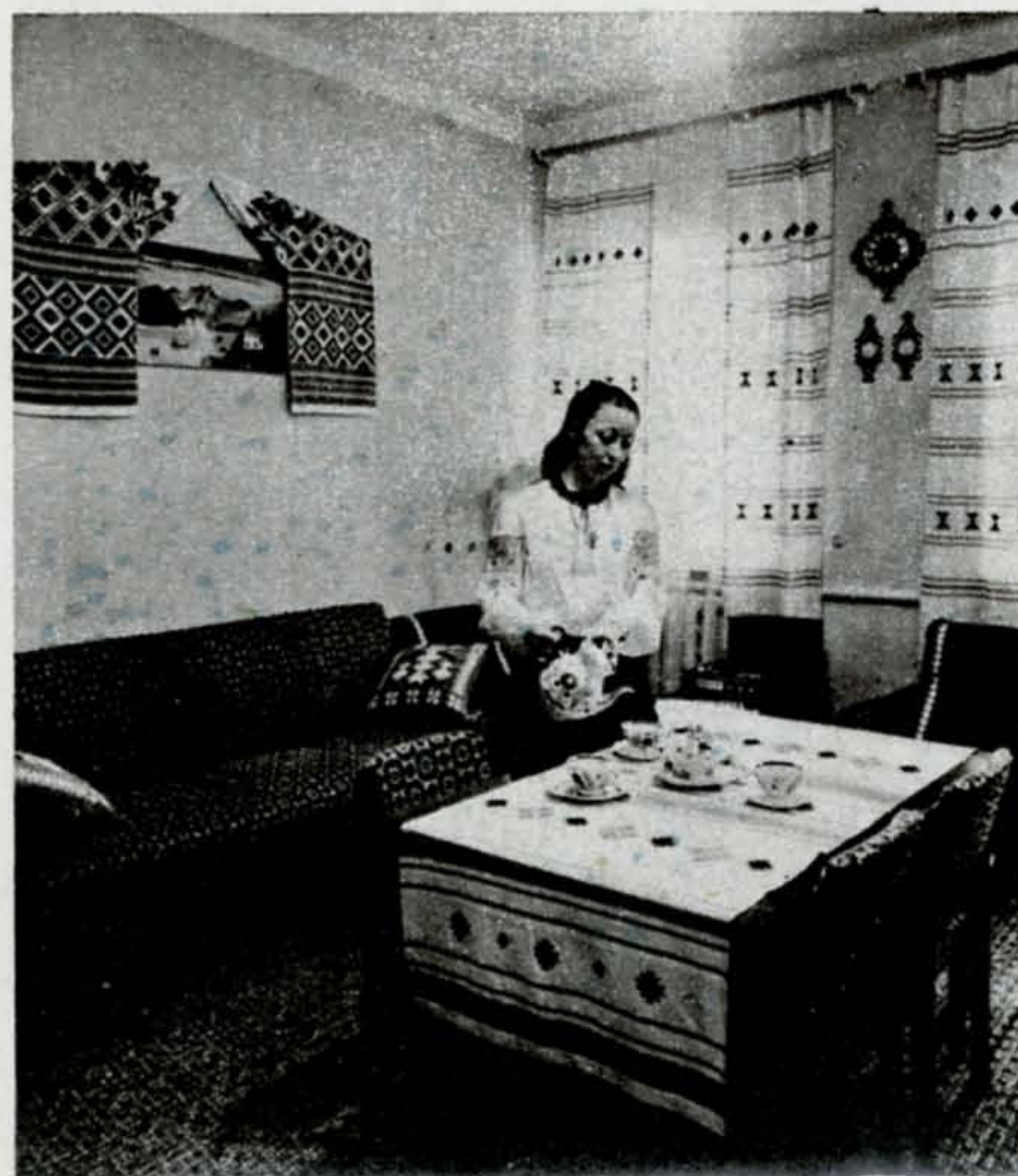
Відповідно до сучасного природно-кліматичного зонування України споруди умовно згруповані в шість груп (секторів): «Полісся»,

Будинок із с. Піски
Сумської обл. 1973 р.

Інтер'єр будинку
з Сумської області

Будинок із
с. Калюжинці
Чернігівської обл.
1968 р.

Будинок із
с. Березовичі
Волинської обл. 1970 р.

Будинок із с. Бехи
Житомирської обл.
1969 р.

«Карпати», «Західний Лісостеп», «Центральний Лісостеп», «Східний Лісостеп», «Південь України».

СЕКТОР «ПОЛІССЯ»

Тут експонуються будинки із Срібнянського району Чернігівської, Коростенського району Житомирської, Володимир-Волинського району Волинської, Буринського району Сумської областей та садиба з Зарічненського району Ровенської області.

Праворуч від входу на територію експозиції розташовано будинок з Житомирщини, який має три кімнати, кухню й усі вигоди (житлова площа становить 55 кв. м). Він розрахований на сім'ю з 3–4 осіб.

Світла веранда оздоблена візерунком віконних рам, вдало підібрані кольори стін, меблі, декоративні тканини.

Навпроти будинок з Чернігівської області, двокімнатний, житловою площею 38 кв. м. Цегляна стіна гармонійно поєднується з фарбованими дерев'яними віконницями. В кухні — традиційна вариста піч, у кімнаті дегтярівські килими, меблі, плетені з лози. Будинок розрахований на сім'ю з 3 осіб.

Будинок з Волині має цікаве планування. Господар приймає гостей, що заходять з веранди прямо у вітальню, тоді як усі інші приміщення пов'язані окремим господарським входом.

Будинок із с. Ямна
Івано-Франківської
обл. 1964 р.

Будинок із
с. Барвінкове
Закарпатської обл.

Інтер'єр вітальні
в будинку з с. Ямна
Івано-Франківської
обл.

Будинок у садибі
з с. Іспас Чернівецької
обл.

Приклад використання місцевих традицій в архітектурі та побуті житла — будинок із Сумщини. В орнаментальному муруванні стін з білої та червоної цегли успадковані мотиви народних вишивок; чорна розшивка та архітектурні деталі, виготовлені з фігурно виточеної цегли, надають урочистості фасадам. Житло має 3 кімнати та кухню-їдальню й розраховане на 4 особи. Вітальня, витримана в яскраво-червоній гамі, створює святковий настрій. На вікнах — фіранки відомої Кролевецької фабрики. Кімната для дітей-школярів обставлена меблями місцевого ви-

робництва. Привертають увагу плетені крісла на веранді, які виробляють в м. Боромлі.

СЕКТОР «КАРПАТИ»

У ньому експонуються будинки із Надвірнянського району Івано-Франківської, Ужгородського району Закарпатської, Сколівського району Львівської областей та садиба з Вижницького району Чернівецької області. Архітектура житла та побут населення західних областей України позначені місцевим колоритом. Самі будинки міцні, високі, нерідко з мансардою, їхні круті

дахи ніби повторюють обриси Карпатських гір. Декоративна експресія зовнішнього оформлення будинків ґрунтується на гармонійних контрастах. Наприклад, кам'яниця з Чернівецької області має темно-зелений колір стін з вохристою смугою, що об'єднує в єдине ціле ряд віконних прорізів. Привертає увагу візерункова веранда. Лаконізм кольорового вирішення й стриманість ліній надають спорудам монументальності. Блок господарських приміщень у садибі має гараж, комору та пташник, об'єднані з будинком загальним плануванням двору та спільним кольоровим вирішенням.

Зрубні житла з Івано-Франківської та Львівської областей демонструють традиційні прийоми в народній архітектурній творчості. Дерев'яні будинки криті гонтом, цегляні — черепицею.

В інтер'єрах представлені меблі, устаткування, речі вжиткового мистецтва, вироблені майстрами зазначених областей.

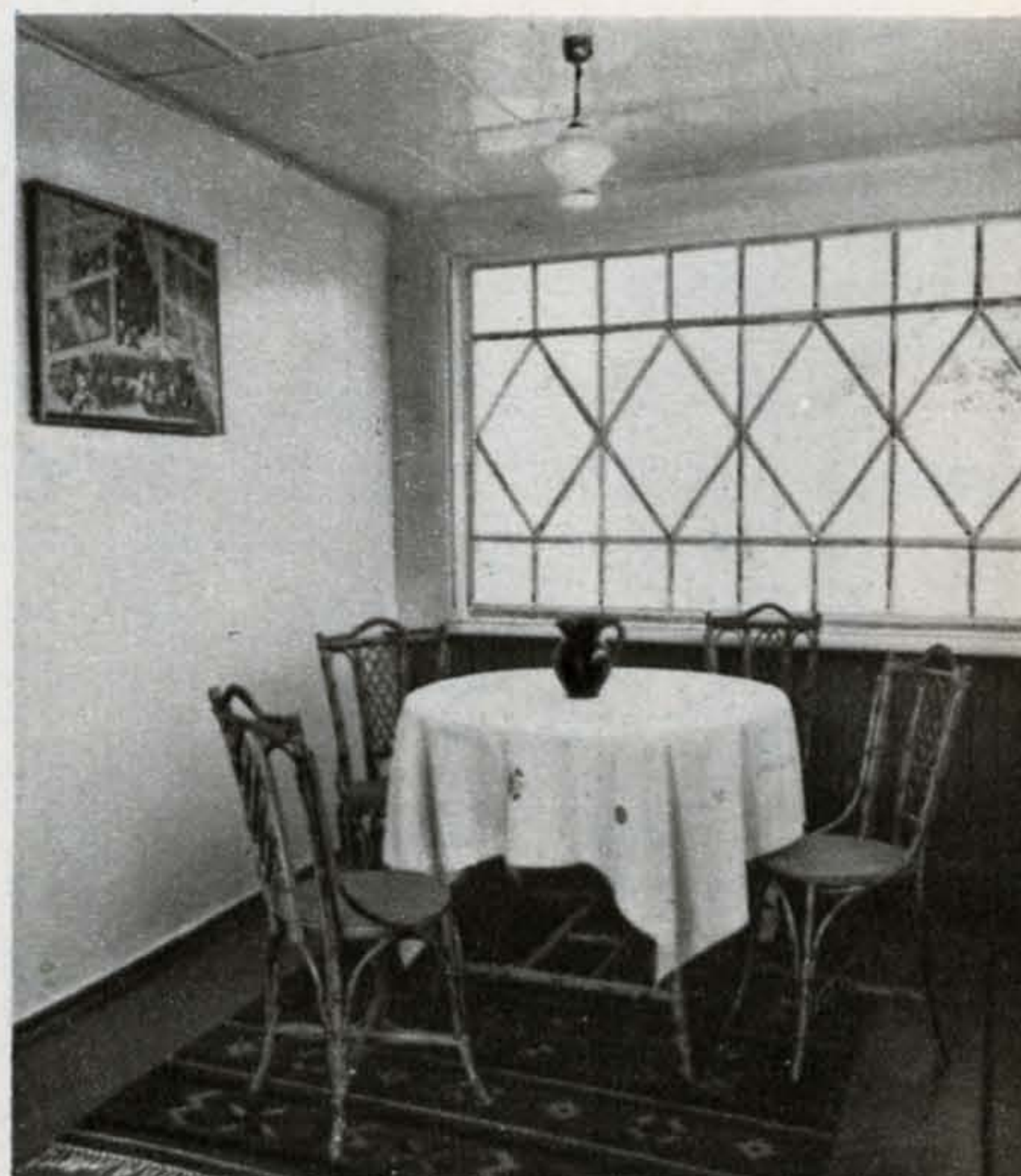
СЕКТОР «ЗАХІДНИЙ ЛІСОСТЕП»

Тут експонуються: садиба з Кам'янець-Подільського району Хмельницької області; будинки із Борщів-

Будинок з с. Білоусівка Вінницької обл.
1953 р.

Інтер'єр веранди в будинку з с. Білоусівка

Будинок із Тернопільської обл.

ського району Тернопільської та Тульчинського району Вінницької областей.

Біле й блакитне... Ці два кольори здавна й до сьогодні характерні в оздобленні хат Поділля. І хоч у сільському будівництві відбулися докорінні зміни, місцева художня традиція й досі визначає кольорове вирішення стін, загальний вигляд подільського житла. Будинок із Хмельниччини розрахований на сім'ю з 4 осіб, має 3 кімнати, кухню-їдальню і всі вигоди. У кухню проведено газ, воду, водяне опалення.

Світле горище використовується

для схову та сушіння риби. На подвір'ї — господарські приміщення під спільним дахом: літня кухня, гараж, хлів.

Трикімнатний будинок із Тернопільської області має урочистий вигляд. Рустовані пілястри й цоколь, веранда з фігурним фронтоном, різьблена бляха на водовіводах та інші декоративні деталі надають споруді особливої привабливості. Підлоги в житлових кімнатах паркетні. Груби облицьовані місцевими кахлями. Інтер'єрне обладнання представлене виробами переважно місцевих підприємств.

Садиба з с. Руська Поляна Черкаської обл., 1967 р.; на другому плані — будинок із с. Требухів Київської обл., 1975 р.

Будинок з Вінниччини відрізняють рельєфна фактура і соковитий колір стін, який надає споруді особливої архітектурно-художньої виразності. Фактурне тиснення передає типовий для цього краю орнамент. Житло відтворює подільські народні традиції не тільки в декорі, а й у використанні місцевих будівельних матеріалів.

З веранди відвідувач потрапляє в передпокій, ліворуч — світлі та затишні кімнати батьків, праворуч — дитяча.

Кімнати невеликі, але зручні, вдалих пропорцій, охайно оздоблені.

Колодязь у садибі з Черкаської обл.

СЕКТОР «ЦЕНТРАЛЬНИЙ ЛІСОСТЕП»

Тут експонуються: садиба з Черкаського району Черкаської області, будинки із Знам'янського району Кіровоградської та Броварського району Київської областей. Хати з Центральної України — цегляні, криті шифером. Тут широко використовуються сучасне обладнання, водяне опалення, побутова техніка.

Чотирикімнатний будинок з Черкащини розрахований на 5 осіб, має житлові приміщення, кімнати-спальні, передпокій, кухню, ванну, туалет, ганок, веранду. З кухні є пря-

Будинок із с. Суботці Кіровоградської обл. 1967 р.

мий вихід на подвір'я, де знаходяться гараж, літня кухня, майстерня, сарай і хлів, зблоковані під спільним дахом, на горищі якого зберігають сіно. Архітектура фасадів стримана; пілястри, рельєфна смужка шліфованої цегли — це основні елементи декору.

Будинок з Київщини невеликий за розмірами, але місткий. Дві спальні розташовано на мансарді. Червоного кольору стіни з білими виступами завершуються динамічним контуром даху. Житло має всі вигоди, розраховане на сім'ю з 4 осіб.

У будинку з Кіровоградщини на білому тлі стін виділяються голубі віконниці та рустовані пілястри.

Невеликий за розмірами, він розрахований на сім'ю з 3 осіб. Такий тип житлових будинків був поширений у Кіровоградській області в 60-х рр.

СЕКТОР «СХІДНИЙ ЛІСОСТЕП»

Тут експонуються будинки з Слоб'яносербського району Ворошиловградської, Шахтарського району Донецької та Валківського району Харківської областей, а також садиба з Глобинського району Полтавської області.

Ворошиловградський будинок складено з білої цегли з розшивкою, карнизи підкреслено пореб-

Будинок із с. Кримське
Ворошиловградської
обл. 1975 р.

Інтер'єр вітальні
будинку з с. Ольховчик
Донецької обл.

Садиба з Полтавської
обл. 1975 р.

Будинок із
с. Ольховчик
Донецької обл.
1957 р.

риком. Вікна вітальні за традицією виходять на вулицю, всі кімнати — непрохідні, санвузол — роздільний, місцеве водяне опалення.

Садиба з Полтавщини представляє розвинутий тип господарства сучасного колгоспника. Планування будинку має виходи з усіх кімнат до передпокою. Є 3 кімнатчини для різних потреб, широка веранда. Один вихід веде до господарчого блоку. Тут влаштовано приміщення для свиней і корови, гараж, майстерню, підвал і літню кухню. Зовнішні стіни — з червоної цегли, з виділенням білого поребрика. На фронтоні завершення щипця оздоблене різьбленою дошкою. В інтер'єрі, на білому тлі стіни,—

здавна відомі полтавські килими, рушники з традиційною вишивкою.

Будинок із Донеччини має свої традиційні особливості: літня кухня з'єднана з зимовою, споруда складається з 3 житлових кімнат, веранди та кімнатчини. Житло розраховане на сім'ю з 4 осіб. Кути відзначаються характерними для краю пілястрами, стіни — білого й синього кольору.

У будинку з Харківської області пілястри з червоної цегли гарно контрастують з білими стінами. Веранда, простора вітальня, дві спальні, кухня-їдальня, санітарне приміщення, просте й зручне планування житла цілком задовольняє потреби сім'ї з 4 осіб.

Садиба з Миколаївської обл. 1974 р.

Будинок із с. Біленьке Запорізької обл. 1973 р.

СЕКТОР «ПІВДЕНЬ УКРАЇНИ»

Тут представлено садиби із Ново-одеського району Миколаївської, Царичанського району Дніпропетровської областей, будинки із Запорізької, Одеської, Херсонської та Кримської областей. Сектор розташований на відкритій ділянці відповідно до степового ландшафту краю.

Світло-рожевими стінами прикрашає будинок із Запорізької області. Рельєфні карнизи з точеної цегли, облямування вікон і пілястрів — біле. Вдале двоколірне вирішення фасадів надає споруді святкового вигляду.

За планом житло має 3 кімнати, передпокій, кухню, веранду, підсобні приміщення.

Подвір'я садиби з Миколаївщини оточене мурованою огорожею з черепашнику. Будинок, літня кухня, сарай зроблені теж із черепашнику. Поєднання різноманітних за призначенням споруд, їхнє спільне кольорове вирішення, хвилястий обрис черепичних дахів — усе зумовлює архітектурну цілісність цього компактного двору. У кольорах та орнаментативі передано особливості південних районів України.

Оригінальні традиції житлового будівництва на півдні УРСР виразно простежуються в плануванні та декоративному вирішенні будинку

Будинок у садибі з
с. Петриківка
Дніпропетровської обл.
1969 р.

із Кримської області. Напіввідкритий внутрішній дворик, заплетений виноградом, створює своєрідну «зелену кімнату» — улюблене місце відпочинку. В будівництві використано місцеві матеріали: черепашник, зелений діорит, плитку з пиляного вапняку.

Будинок з Одеської області розташований просторою верандою на схід. Передпокій зв'язаний з вітальною, дитячою кімнатою, кухнею, їдальнею. З кухні є другий вихід на подвір'я. Будинок має всі комунальні вигоди. Своєрідне фарбування стін створює гармонійне тло для меблів і предметів хатнього вжитку. Зовні будинок пофарбований у колір морської хвилі,

а пілястри та вікна виділені білим кольором.

Ліворуч, на узвишшю, червоніють дахи над білими стінами хати з Дніпропетровської області. В складі будинку веранда, передпокій, кухня-їдальня, 3 кімнати, комірчина й санвузол. В інтер'єрі яскраво представлено народне мистецтво Дніпропетровщини. Особливо запам'ятовується декоративний розпис стін і стелі — славнозвісний петриківський розпис.

Праворуч — мансардний будинок з Херсонщини, що приваблює відвідувачів золотистим кольором стін, вдало поєднаним з дерев'яним облямуванням фронтонів. На першому поверсі — веранда, передпокій,

Декоративний посуд
із розписами
петриківських
майстрів

Кухня в будинку з
с. Петриківка

Будинок із Кримської обл.
1974 р.

Будинок із
Херсонської обл.
1964 р.

дві житлові кімнати, кухня, їдальня, санітарні приміщення. Із передпокою дерев'яні сходи ведуть нагору — до спальні, кімнати відпочинку.

Експозиція, присвячена архітектурі й побуту соціалістичного села, демонструє животворний вплив

Інтер'єр будинку

прогресивних народних архітектурно-художніх традицій на сучасне сільське будівництво. Використання культурного надбання народу — цього невичерпного джерела дальшого розвитку соціалістичної культури — сприяє утвердженню радянського способу життя.

МУЗЕЙ У МАЙБУТНЬОМУ

Будівництво музею триває. Як виглядатиме він у недалекому майбутньому? Що нового чекає відвідувачів у його експозиціях та павільйонах найближчим часом?

Згідно з генеральним планом передбачено спорудження науково-адміністративного та експозиційного комплексу, що забезпечить найсприятливіші умови для організації екскурсій. З часом будуть організовані нові експозиції, розпочнуться роботи по створенню експозиції «Південь України». Знайдуть належне відображення пам'ятки давньоруської матеріальної культури, архітектура й побут древніх слов'ян. Одна з експозицій розкриватиме життя й побут українського пролетаріату в дореволюційний час. Тут відвідувачі ознайомляться з особливостями життя шахтарів і металургів Донбасу, гірників Кривого Рога, робітників машинобудівних заводів, цукроварень, інших підприємств.

У спеціальному павільйоні розташується настінна експозиція.

Матеріали музейного значення, оригінальні історичні першоджерела — пам'ятки матеріальної і духовної культури та допоміжні — діорами, макети, кіно й фотодокументи тощо висвітлять досягнення в галузі розвитку культури українського народу за роки Радянської влади.

Невдовзі, по закінченні будівництва доріг, відвідувачі зможуть скористатися музейним транспортом, у ресторані та їдальні — полакувати українськими стравами. Передбачено створити зону відпочинку, мережу видових майданчиків, буфетів, кіосків, співоче поле та інші споруди для культурного відпочинку.

Зміниться і зовнішній вигляд музею, впорядкується й поліпшиться його зелене вбрання — ландшафтно-архітектурне оформлення території. Будуються декоративні ставки.

Музей стане улюбленим місцем культурного відпочинку киян та гостей столиці Радянської України.

Le Musée national ukrainien de l'architecture populaire et de la vie quotidienne a été créé sur une décision du gouvernement de l'Ukraine Soviétique. Il représente en quelque sorte une application de la „Loi sur la protection et la mise en valeur des monuments historiques et culturels“, adoptée en URSS en 1976 (1978 pour l'Ukraine), ainsi que des principes de la nouvelle Constitution de l'URSS, qui développent les préceptes de Lénine sur la sauvegarde de l'héritage historique et culturel de notre peuple et sa mise en valeur pour l'éducation communiste des masses.

Ce musée en plein air a été ouvert au public au mois de juillet 1976. Il couvre une superficie de plus de 150 hectares. Les particularités de son relief et de sa flore correspondent aux vues d'ensemble des régions historiques et ethnographiques de l'Ukraine avant la révolution. Après son aménagement définitif le musée comprendra six expositions: „Région

du cours moyen du Dniepr“, „Régions de Poltava et de Slobojan“, „la Pologne“, „la Podolie“, „les Carpathes“ et „le Sud de l'Ukraine“ (cette dernière est encore en voie de construction). On envisage également de créer deux expositions se rapportant à l'époque d'avant la révolution: „Architecture de la Russie Ancienne“ et „Architecture et vie quotidienne d'une localité ouvrière“.

En 1979 on comptait au musée près de 200 monuments de l'architecture populaire datant des XVIe-XIXe siècles et provenant de différentes régions d'Ukraine: maisons d'habitation, bâtiments de service, ateliers de production, édifices publics, églises, ainsi que des accessoires de dimensions plus petites: clôtures, portes cochères, puits, etc.

La disposition des constructions sur le territoire du musée a été faite de la sorte que le village de l'époque prérévolutionnaire est situé dans le même entourage qu'initialement, et qu'il conserve ses caractéristiques

architecturales et artistiques. Chaque exposition est conçue à partir de ces principes.

On peut voir à l'intérieur des habitations différents instruments de travail, ustensiles de ménage, articles de l'art décoratif et appliqué. Dans certaines maisons, des artisans sont installés à leurs métiers, et confectionnent divers articles.

Les visiteurs ont ici la possibilité de se faire une idée des conditions de vie des paysans ukrainiens avant la révolution: ils vivaient dans la misère, et étaient humiliés et opprimés par leur propriétaire foncier.

L'étude des traditions populaires progressistes dans la construction a aujourd'hui une grande importance pour l'activité des architectes soviétiques. Il est dit notamment dans l'arrêté du C.C. du P.C.U.S. et du Conseil des Ministres de l'URSS du 12 octobre 1968 „Sur la mise en ordre de la construction au village“ que le moyen essentiel de créer de nouveaux types de constructions au village est de mettre à profit les meilleures réalisations de l'architecture moderne et le riche héritage de la création architecturale populaire.

En 1979, on a organisé ici une exposition consacrée à la construction de maisons particulières au village: „L'architecture populaire et la vie quotidienne du village socialiste“. Toutes les régions de la république

ukrainienne présentent ici les modèles typiques de l'architecture populaire des années 1960-1970: maisons de kolkhoziens, de mécanisateurs, d'éleveurs, de l'intelligentsia villageoise. En tout 35 unités, dont 25 maisons d'habitation, où l'on peut voir des meubles, des objets ménagers, des articles de l'art populaire typiques de chaque région.

L'exposition du musée donne une image évidente de la différenciation sociale qui existait au village avant la révolution. Elle témoigne également d'une façon éloquente des changements radicaux qui ont eu lieu dans la vie des Soviétiques à la suite de la victoire de la Grande Révolution Socialiste d'Octobre.

Le musée possède à l'heure actuelle près de 30 000 pièces ethnographiques: costumes nationaux ukrainiens, tissus, broderies, objets en bois et en métal, céramiques, bijoux, instruments, ustensiles de ménage, articles de l'art décoratif. Une collection d'environ 500 instruments de musique anciens est particulièrement intéressante.

Quand la construction du musée sera achevée, celui-ci comprendra, conformément à son plan général, plus de 400 constructions et il occupera une surface de 200 hectares. On envisage d'élever un complexe scientifique et administratif et d'aménager au mieux le territoire du mu-

sée, afin d'y créer les meilleures conditions possibles pour l'organisation des excursions et le service des visiteurs.

Secondés par la Société ukrainienne pour la protection des monuments historiques et culturels, par l'Académie des Sciences de la RSS d'Ukraine et le Gostroï, les collaborateurs du

musée travaillent à l'aménagement d'une exposition rigoureusement scientifique qui sera un témoignage véridique de l'histoire, et qui reflètera l'immense chemin, qu'à partir des ténèbres jusqu'au présent radieux, a parcouru le peuple ukrainien au sein de la famille unie des peuples de l'Union Soviétique.

Direction du musée: Kiev, 22 rue Engels

Le musée est situé aux environs du village de Piroguiv

Trolleybus N°N° 4, 11 et 12 jusqu'à l'Exposition des réalisations de l'économie nationale, puis autobus N°N° 24 et 61 jusqu'à l'arrêt „Musée“

Le musée est ouvert tous les jours, sauf le mercredi, de 10 h à 18 h

Entrée payante. Les guichets sont ouverts de 10 h à 17 h

Prix d'un billet: 30 kop. Pour les écoliers et les étudiants 10 kop.

On peut commander les excursions par écrit ou par téléphone: 66-24-16

ZUSAMMENFASSUNG

Das Freilichtmuseum der Ukrainischen SSR wurde auf Beschluß der Regierung der Sowjetukraine geschaffen. Damit wurden das 1976 in der UdSSR und 1978 in der Ukrainischen SSR angenommene „Gesetz über den Schutz und die Nutzung der kulturhistorischen Denkmäler“ sowie die Thesen der neuen Verfassung der UdSSR in die Tat umgesetzt, die die bekannten Leninschen Prinzipien des ehrfurchtsvollen Verhaltens gegenüber dem kulturhistorischen Erbe des Volkes und seiner Ausnutzung bei der kommunistischen Erziehung der Massen weiterentwickeln.

Das Museum wurde im Juli 1976 zur Besichtigung freigegeben. Sein Gelände beträgt über 150 ha. Die Besonderheiten des Bodenreliefs und der Pflanzenwelt entsprechen den wichtigsten Landschaftsmerkmalen der historischen und ethnographischen Bezirke der vorrevolutionären Ukraine. Nach Bauabschluß wird das Museum sechs Expositionen haben, und zwar: „Mittleres Dneprgebiet“, „Pol-

tawaer Gebiet und die Slobodaer Ukraine“, „Polessje“, „Podolien“, „Karpaten“ und „Südliche Ukraine“. Es ist außerdem vorgesehen, zwei weitere thematische Expositionen der vorrevolutionären Periode – „Altrussische Bildhauerkunst“ und „Architektur und Lebensweise der Arbeitersiedlung“ – zu schaffen.

1979 zählte das Museum etwa 200 Denkmäler der Volksarchitektur aus dem 16.- bis 19. Jh.: Wohn-, Wirtschafts-, Industrie-, Gesellschafts- und Kultbauten, die aus verschiedenen Gebieten der Ukraine hierher zusammengetragen wurden.

Bei der Gestaltung der Exposition des vorrevolutionären Dorfes wurde größter Wert darauf gelegt, daß die Bauwerke sich in ihrer einstigen natürlichen Umgebung befinden, die ihre architektonischen und künstlerischen Eigenschaften zur Geltung bringt. Die Objekte sind so angeordnet, daß sie eine klare Vorstellung von dem Charakter und der Bebauung der alten Dörfer vermitteln.

In den Bauernhäusern sind verschiedene Arbeitswerkzeuge und Gerätschaften sowie Werke der dekorativen angewandten Kunst zur Schau gestellt. Hier kann man sich mit der Arbeit der Töpfer und Imker bekanntmachen.

Während der Besichtigung des Freilichtmuseums lernen die Besucher das elende Leben der Bauernschaft unter dem Joch der Gutsbesitzer kennen.

Das Studium der volkstümlichen Traditionen in der Bauweise ist auch für praktische schöpferische Tätigkeit der sowjetischen Architekten von großer Bedeutung. In dem Beschluß des ZK der KPdSU und des Ministerrates der UdSSR „Über die Regelung der Bautätigkeit auf dem Lande“ vom 12. Oktober 1968 wird u. a. betont, daß die wichtigste Voraussetzung für die Schaffung neuer Typen von Dorfhäusern die schöpferische Ausnutzung aller besten Errungenschaften der modernen Architektur und des reichen Erbes der volkstümlichen Bildhauerkunst ist.

1979 wurde im Museum die Exposition „Volkstümliche Architektur und Lebensweise des sozialistischen Dorfes“ geschaffen, die dem Bau der modernen Einfamilienhäuser auf dem Lande gewidmet ist. Hier sind typische Muster des volkstümlichen Bauschaffens in den Jahren 1960–1970 aus allen Gebieten der Republik zu sehen, und zwar: Häuser der Kolchos-

bauern, Mechanisatoren, Viehzüchter, der Dorfintelligenz – insgesamt 35 architektonische Objekte, darunter 25 Wohnhäuser. Die Innenräume der Häuser sind mit Möbeln, Haushaltsgeräten, Werken der dekorativen angewandten Kunst des betreffenden Gebiets ausgestattet.

Die Ausstellungstücke des Museums geben Aufschluß über die soziale Klassendifferenzierung der Bauern auf dem Dorfe der vorrevolutionären Zeit. Gleichzeitig liefern sie einen überzeugenden Beweis für die grundlegenden Veränderungen im Leben der Sowjetmenschen, die sich im Ergebnis des Sieges der Großen Sozialistischen Oktoberrevolution vollzogen haben.

Die Bestände des Museums beherbergen etwa 30 000 ethnographische Ausstellungstücke – Muster der volkstümlichen ukrainischen Kleidung, Stoffe, Stickereien, Erzeugnisse aus Holz und Metall, Keramiken, Schmuckgegenstände, Haushalts- und Industrieartikel, Arbeitsgeräte sowie Werke der dekorativen angewandten Volkskunst. Besonders interessant und zahlreich vertreten ist die Sammlung alter volkstümlicher Musikinstrumente (etwa 500 Exemplare).

Entsprechend dem Generalbauplan wird das Museum nach Abschluß der Bauarbeiten über 400 architektonische Exponate verfügen, und sein Territorium wird über 200 ha

erreichen. Es wird ein wissenschaftlicher und administrativer Ausstellungskomplex gebaut, der die komfortablen Bedingungen für die Organisation von Ausflügen und die Betreuung der Besucher sichern wird.

Das Kollektiv des Museums, daß die Unterstützung der Ukrainischen Gesellschaft für Denkmalschutz der Geschichte und Kultur, der Akademie der Wissenschaften der Ukrainischen SSR und des Gosstroj der Ukraini-

schen SSR genießt, arbeitet schöpferisch an der Schaffung der wissenschaftlich begründeten Exposition. Sie erzählt von dem langwierigen Weg, den das ukrainische Volk von der Rückständigkeit und Unwissenheit der vorrevolutionären Vergangenheit bis zur herrlichen Gegenwart in der einträchtigen brüderlichen Familie der Völker der Sowjetunion unter dem Banner des Großen Oktober zurückgelegt hat.

Die Anschrift der Direktion des Museums: Kiew, Engelsstr. 22

Das Museum befindet sich in der Nähe des Dorfes Pyrogiv

Verkehrsmittel: Trolleybusse Nrn. 4, 11, 12 bis Volkswirtschaftsausstellung, weiter Autobusse Nrn. 24, 61 bis zur Haltestelle „Museum“

Das Museum ist täglich von 10 bis

18 Uhr, die Kassen von 10 bis 17 Uhr geöffnet

Mittwochs ist das Museum geschlossen

Eintrittspreis – 30 Kopeken, für Schüler und Studenten – 10 Kopeken

Die Museumsführungen können schriftlich oder per Telefon 66 24 16 angemeldet werden

ЗМІСТ

ЗАПРОШЕННЯ ДО МУЗЕЮ	3
СЕРЕДНЯ НАДДНІПРЯНИЩИНА	7
ПОЛТАВЩИНА І СЛОВОЖАНЩИНА	19
ПОЛІССЯ	33
ПОДІЛЛЯ	49
КАРПАТИ	59
НАРОДНА АРХІТЕКТУРА ТА ПОБУТ СОЦІАЛІСТИЧНОГО СЕЛА	71
МУЗЕЙ У МАЙБУТНЬОМУ	87
RÉSUMÉ	88
ZUSAMMENFASSUNG	91

Украинское
общество охраны памятников
истории и культуры

МУЗЕЙ НАРОДНОЙ АРХИТЕКТУРЫ И БЫТА УССР

Фотопутеводитель

Киев, «Мистецтво», 1981

(На украинском языке,
резюме — на французском
и немецком языках)

Авторы-составители:

Анатолий Васильевич Матвиенко
(руководитель),

Сергей Владимирович Верговский,

Нина Алексеевна Зозуля,

Станислав Петрович Смолинский,

Николай Степанович Ходаковский,

Светлана Алексеевна Щербань

Фото

Станислава Сергеевича Крячко,
Михаила Алексеевича Голяка

Художник

Михаил Петрович Омельченко

Рецензенты

Борис Васильевич Попов,

Григорий Яковлевич Сергиенко

Зав. редакцією Г. Ю. Левицький
Редактор В. О. Солдатов
Редактор французького тексту Ж. Й. Кофман
Редактор німецького тексту Л. Л. Бованенко
Художній редактор В. В. Лісовський
Технічний редактор Л. Г. Ремінник
Коректори С. І. Гайдук, О. С. Кобушкіна

Здано до набору 10.01.80.
Підписано до друку 18.08.81.
БФ 21156. Формат 70×90/24. Папір крейдяний.
Гарнітура конкорд. Спосіб друку глибокий.
Умовн. друк. арк. 4,68. Умовн. ф.-відб. 17,84.
Обл.-вид. арк. 4,84. Тираж 25 000 прим.
Зам. 225. Ціна 65 коп.

Видавництво «Мистецтво»,
252034, Київ-34, Золотоворітська, 11

Головне підприємство
республіканського виробничого об'єднання
«Поліграфкнига». 252057, Київ-57, Довженка, 3

М89 Музей народної архітектури та побуту УРСР.
Музей народної архітектури та побуту УРСР:
Фотопутівник / Авт.-упоряд.: А. В. Матвієнко (керівник), С. В. Верговський, Н. О. Зозуля та інші.—
К.: Мистецтво, 1981.— 94 с., іл.— Рез. фр. та нім.
мовами.

В опр.: 65 к. 25 000 пр.

Фотопутівник стане помічником відвідувачів музею, експозиція якого висвітлює дореволюційне минуле українського села, народну архітектуру і умови побуту, показує ті грандіозні соціально-економічні і культурні зміни, що сталися в житті і побуті трудящих України за роки Радянської влади.

М 60803—192 782—80.
М207(04)—81
1905040100

ББК 85.113(2)л6 + 63.5(2)л6
72С(С2)(069) + 902.9(069)